

FRAMTIDSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 1/2014 rd

Statsrådets framtidsredogörelse: Valfärd genom hållbar tillväxt

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 7 november 2013 Statsrådets framtidsredogörelse: Valfärd genom hållbar tillväxt (SRR 7/2013 rd) till framtidsutskottet för beredning.

Lausunnot

I enlighet med riksdagens beslut har finansutskottet, kommunikationsutskottet, jord- och skogsbruksutskottet, försvarsutskottet, kulturutskottet, social- och hälsovårdsutskottet, ekonomiutskottet och arbetslivs- och jämställdhetsutskottet lämnat utlåtanden i ärendet. Utlåtandena FiUU 4/2014 rd, KoUU 1/2014 rd, JsUU 11/2014 rd, FsUU 2/2014 rd, KuUU 1/2014 rd, ShUU 1/2014 rd, EkUU 13/2014 rd och AjUU 2/2014 rd återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Riitta Kirjavainen och generalsekreterare Pekka Lindroos, statsrådets kansli
- konsultativ tjänsteman Ilkka Mella och konsultativ tjänsteman Martti Myllylä, arbets- och näringsministeriet
- miljøråd Timo Turunen, Miljöministeriet
- professor Heikki Hiilamo och professor Kirsti Lonka, Helsingfors universitet
- professor Minna Halme, professor Petri Parvinen, professor, TkD, vice direktör Ahti Salo och forskningsdirektör, docent Mika Aaltonen, Aalto universitet

- professor Asko Suikkanen, Lapplands universitet
- forskningschef Jari Kaivo-oja, forskarprofessor Pirjo Stähle, professor Markku Wilenius och docent Sofi Kurki, Åbo universitet, Framtidens forskningscentral
- professor, rektor Kalervo Väänänen, Åbo universitet
- professor Tuula Tamminen, Tammerfors universitet
- generaldirektör Heikki Mannila, Finlands Akademi
- expert Jari Konttinen, Finlands Näringsliv rf
- gruppchef Sanna Rauhansalo, Teknologiindustrin rf
- direktör, strateg Paula Laine, Sitra
- direktör Hannu Kempainen, Tekes — utvecklingscentralen för teknologi och innovationer
- näringspolitisk sakkunnig Pia Björkbacka, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- vice ordförande Tapio Huttula, Rådet för Yrkeshögskolornas Rektorer ARENE
- enhetsdirektör Juha Honkatukia, Statens ekonomiska forskningscentral
- professor, KTT, docent Mika Pantzar och specialforskare Minna Ruckenstein, Konsumentforskningscentralen
- ekonomisk expert Petri Malinen, Företagarna i Finland
- direktör Matti Apunen, Näringslivets Delegation

FrUB 1/2014 rd — SRR 7/2013 rd

- utvecklingschef Ritva Kauhanen, Lapplands förbund
- utvecklingschef Pekka Hokkanen, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Mellersta Finland
- utvecklingschef Jouko Nieminen, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland
- specialplanerare Anni Laihanen, Södra Karelen förbund
- kommunombud Marko Rossinen, Södra Östernbottens förbund
- utvecklingschef Hanna Makkula, Södra Savolax landskapsförbund
- utvecklingsdirektör Soile Kuitunen, S:t Michels stad
- utvecklingschef Marko Koskinen, Birkalands förbund
- specialplanerare Pekka Kauppinen, Österbottens förbund
- forsknings- och utvecklingschef Mikko Väisänen, Norra Östernbottens förbund
- regionforskare Tuula Hermunen, Satakunta förbund
- planeringschef Olli Pekka Hatanpää, Nylands förbund
- expert på regionutveckling Jouni Ponnikas, Kajanalands förbund
- landskapsombudsman Kimmo Niiranen, Norra Karelen landskapsförbund
- styrelseordförande Pekka Ala-Pietilä, Solidium Ab
- direktör Kimmo Halme, Ramboll Finland Ab
- direktör Mari Hjelt, Gaia Group Ab
- forskningschef Maria Mekri, SaferGlobe
- verksamhetsledare, PM Markku Pyykkölä, tankesmedjan Suomen Toivo
- forskare Leena Ilmola, The X-Center Vienna
- verksamhetsledare Sonja Vartiala, Finnwatch rr
- generalsekreterare Taru Anttonen, tankesmedjan Visio
- verksamhetsledare Simo Grönroos, tankesmedjan Suomen Perusta
- Elina Hiltunen, What's Next Consulting Ab
- johtaja, YTT Karina Jutila, tankesmedjan e2
- verksamhetsledare Mikko Majander, Kalevi Sorsa -stiftelsen
- doktor Pekka Ylä-Anttila
- framtidsforskare Paavo Löppönen
- filosofie doktor, tutkija Antti Hautamäki
- filosofie doktor Pekka Himanen
- ekonomie doktor Sinimaaria Ranki.

Dessutom har skriftliga yttranden lämnats av

- undervisnings- och kulturministeriets forsknings- och innovationsråd
- tankesmedjan Libera
- Tänk Fellow Ohto Kanninen, tankesmedjan Tänk
- generalsekreterare Taru Anttonen, tankesmedjan Visio.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Innehåll

1. Bakgrund
2. Budskapet i framtidsredogörelsens framsynsavsnitt
3. Internationell input i redogörelsen
4. Statsrådets framtidsredogörelse
5. Frågor som utlåtandets kottens lyft fram
6. Faktorer som genomsyrar och påverkar strukturerna

1. Bakgrund

Statsrådets framtidsredogörelse om välfärd genom hållbar tillväxt väcker intresse inte bara på grund av de teman redogörelsen tar upp utan också för det sätt på vilket redogörelsen kom till. Processen var lång och genomgick ett flertal faser som genom nya aktionsmodeller och metoder på många sätt aktiverade olika referens- och medborgargrupper. Processen hade dessutom ett ovanligt starkt internationellt inslag. Riksdagens framtidsutskott granskar därför i detta betänkande redogörelsens hela tillkomstprocess,

själva redogörelsen och det framsynsavsnitt (www.2030.fi) som har nära samband med redogörelsen samt de två rapporter som professor Pekka Himanens internationella arbetsgrupp tog fram, dvs. Sininen kirja (2012) och Kestävän kasvun malli, globaali näkökulma (2013).

Utifrån erfarenheterna av redogörelseprocessen har statsrådet tagit fram ett nytt nationellt handlingsätt (Gemensam och kontinuerlig framsyn - Förslag till nationellt handlingsätt, VNKR 1/2014). Genom det nya handlingsättet vill man säkerställa tillgången till rätt framsynsinformation i rätt tid och på rätt plats. Avsikten är också att förbättra samarbetet mellan de som producerar och de som utnyttjar framsynsinformationen. Förslagen bygger delvis på den externa utvärdering man låtit göra av statsrådets framsynsarbete 2030.

De infallsvinklar som framtidsutskottet lyfter fram i det här betänkandet bygger på utredningar och projekt som utskottet låtit göra 2011-2014 samt på sakkunnigyttranden och utlåtanden från andra utskott som framtidsutskottet har tagit del av.

I början av regeringsperioden, dvs. hösten 2011 hörde framtidsutskottet ett stort antal sakkunniga och besökte bland annat Förenta staterna, Kanada, Estland och Ryssland. I det här sammanhanget framhåll sakkunniga den snabba teknologiska utvecklingen, informationssamhällets faktiska genombrott, nya verksamhetsmodeller, utvecklingen av forskning och utbildning, en tillväxt- och företagervänlig miljö och attityd, välfärdssamhällets utmaningar och risker och möjligheter i den internationella omvärlden (Kina, Ryssland, Europas gränser och islams framtid). Dessutom utbyttes tankar om så kallade svarta svanar, det vill säga oförutsägbara händelser. För att fokusera på dessa teman tillsatte utskottet fyra delegationer: 1) Grön tillväxt, 2) Nyttänk i lärandet, 3) Inspirationssamhället, 4) Välfärdsstatens hållbarhet, 5) Crowdsourcing, 6) Radikala teknologier och 7) Svarta svanar.

Vid en senare tidpunkt inleddes ett samarbete med Alexander-institutet för att göra en utredning med temat Venäjä naapureiden silmin, som är en fortsättning på utskottets tidigare Ryss-

landsscenarier. Resultatet av detta arbete offentliggörs i november 2014. Under sitt besök i Turkiet bekantade sig utskottet med frågan om Europas gränser och islams framtid. I sin strävan att sätta sig in i frågor som gäller framtiden för den globala ekonomin och i synnerhet cleantechbranschen hade utskottet samröre utifrån en ny modell med Kinesiska folkets konsultativa konferens (CPPCC), andra kinesiska samarbetspartner och finländska teknologiföretag. Samarbetet mellan parlamentariker och företag var friktionsfritt.

I sitt betänkande betonar framtidsutskottet tre teman

- 1) Grön tillväxt
- 2) Utbildning och forskning
- 3) Utveckling av modellen för ett nationellt handlingsätt för framsyn

samt fyra tvärsektorieella teman som berör strukturer, nämligen

- a) demokrati
- b) ekonomi
- c) statens uppgifter
- d) teknologiska genombrott.

Utvecklingen av det nationella handlingsättet för framsyn lyfts i betänkandet fram som en proaktiv åtgärd. Att förstärka möjliggörande, delaktighet och partnerskap och strävan att främja ett samhälle som stödjer försök ger en fingervisning om statens nya roll. Också de här åtgärderna har en proaktiv effekt på såväl tillväxt och välfärd på långsikt som på återhämtningsförmågan efter en kris (resiliens).

En av framtidsutskottets viktigaste uppgifter är att utvärdera teknologins genomslag i samhället. Utskottet anser att teknologin är en kraftig ekonomisk motor som har en dynamisk effekt på hela samhället. Den modell för att förutse den teknologiska utvecklingen som framtidsutskottet har utvecklat och presenterat i sin publikation Suomen sata uutta mahdollisuutta: radikaalit teknologiset ratkaisut (TuV 6/2013) presenterar på många nya aspekter på framtidens teknologi och ekonomi.

Under innevarande år har vi uppmärksammat såväl framtidsutskottets 20-årsjubileum som 150 år av riksdagsarbete i Finland. I samband med

det har framtidsutskottet dryftat demokratins historia och framtid och samlat synpunkterna i publikationen Uusi ja vanha demokratia (TuV 7/2013). Under vårsessionen 2014 lämnade framtidsutskottet ett utlåtande om statsrådets demokratipolitiska redogörelse (FrUU 1/2014 rd - SRR 3/2014 rd). Demokratins och politikens framtid är en vital fråga i globalt perspektiv, i det förenade Europa och i Finland, där välfärds-samhället får ett nytt ansikte. Frågan om demokratins framtid kan därför inte förbigås i utskottets framtidsbetänkande.

Ekonomi är den grund som framtiden vilar på. Det råder väldigt olika uppfattningar om den ekonomiska utvecklingen och framför allt om vad politik kan och bör utnyttjas till i detta hänseende. Den ekonomiska tillbakagången och massarbetslösheten på hela EU-området berör många människor djupt och har ställt helt nya krav också på staten, det politiska systemet och demokratin. Det är nödvändigt att börja se på statens roll och uppgifter med helt nya ögon. Den stora offentliga sektorn och i synnerhet den nordiska välfärdsmodellen har fått utstå mycket kritik. EU är en aktör som styr den ekonomiska utvecklingen och utövar en stark lagstiftningsmakt och påverkar dessutom medlemsstaternas budgetmakt i allt högre grad. På lång sikt handlar det om demokratistrukturernas hållbarhet både på EU-nivå och nationell nivå, om fortsatt förtroende från medborgarnas sida och om samhällskontraktets utformning.

2. Budskapet i framsynsredogörelsens framsynsavsnitt

Under framsynsarbetet behandlades teman som gällde förvaltningen som ett verktyg, företag i omvandling, framtidens arbetsliv, knapphet som en möjlighet, medborgarnas välbefinnande och delaktighet samt en ny nordlig geografi. Som genomgående frågor studerades kompetens och skicklighet, förändring till följs av den digitala ekonomin, globalisering och flexibilitet samt kriställighet. Den viktigaste konklusionen i framsynsarbetet var att en försökskultur måste ges ett starkare fotfäste. Motiverade aktörer bör ges en

möjlighet att finna nya lösningar som svarar på samhällsekonomin och individernas behov. Vanliga människors vardagsbehov och barns och ungas välfärd var andra teman som diskuterades livligt under framsynsarbetet.

Framtidsutskottet ställer sig bakom tanken på att främja ett samhälle där man på det sätt som föreslås i framtidsredogörelsen och framsynsarbetet skapar en positiv attityd till försöksprojekt. Det här har framtidsutskottet föreslagit redan tidigare i sin rapport Kokeilun paikka!. Suomi matkalla kohti kokeilyhteiskuntaa (TuV 1/2013).

Framtidsutskottet vill betona att en hållbar tillväxt kräver en djärvare politik som stöd för förnyelser i produktionsstrukturen. Dessutom måste vi kunna ta tag i nya möjligheter. Det kan främjas bland annat genom försök, pilotförsök, inhemska referensanläggningar, lindrigare tillståndspraxis, avreglering eller förnuftigare reglering samt beskattning.

Framtidsutskottet föreslår följande:

- 1. ett program tas fram för att främja försök och genom ett principbeslut av statsrådet förbinder man sig politiskt,*
- 2. onödig reglering slopas och*
- 3. staten och kommunerna förpliktas att vid upphandling och utveckling av sina tjänster ta i bruk innovationer och främja försök.*

Programmet och ett synligt politiskt engagemang bidrar till att förskjuta den nationella attityden i en allt mer entusiastisk och positiv riktning samtidigt som också myndigheter och beslutsfattare uppmuntras till försök. Det behövs nationella försöksområden på landsbygden, i städerna och utvecklingskorridorerna men också för skolor, HVC och andra offentliga organisationer.

I framtidsredogörelsen konstateras att framsynsarbetet har visat att det i Finland finns många aktörer inom såväl den offentliga som den privata sektorn som tar fram, förmedlar eller utnyttjar prognosdata och att fältet som helhet är livskraftigt. Men det nationella framsynsarbetet är samtidigt splittrat, aktörerna utför överlappande arbete. Det kan vara svårt att komma åt information och ibland är den svår-tillgänglig. Verksamheten saknar kontinuitet och vissa framtidsfrågor som vore viktiga med hänsyn till beslutsfattandet kan hamna i skymundan. Enligt statsrådet behövs det i framtiden bättre information om stora, globala trender och analyser över hur de återspeglas i Europa och Finland. Förutom om långsamt föränderliga megatrender behövs det också lägesinformation om snabbt uppdykande fenomen och om möjligheterna och riskerna i samband med dessa. Det krävs både expertkunskap, medborgarbedömningar och en öppen diskussion om framtiden. I redogörelsen föreslås därför att det införs ett nationellt handlingsätt för framsyn med ett öppet nätverk som organiserar, bedömer och förmedlar finländska och internationella prognosdata för att utnyttjas i beslutsfattandet. En välfungerande framsynsprocess är enligt statsrådet en nationell konkurrensfördel och bidrar till Finlands position som föregångare.

Statsrådet har föreslagit att den nationella framsynsmodellen utvecklas på följande sätt (VNKR 1/2014):

1. Statsrådet tillsätter en framsynslots med både ständiga och icke ständiga medlemmar. Framsynslotsens uppgift är att vara samordnande och innovativ inom det finländska framsynsarbetet. Statsrådets kansli utnämner en generalsekreterare som bereder framsynslotsens beslut och stöder arbetet. Resultaten rapporteras regelbundet till kanslichefen.

2. Det nationella framsynsnätverket ska vara brett förankrat och ha ett konkret mandat. Nätverken kan grunda sig både på organisationer och teman och i dem ska företrädare för flera olika aktörer delta. Medlemmarna i nätverket bildar egna nätverk enligt behov. Nätverken kan grunda sig både på organisationer och teman och

i dem ska företrädare för flera olika aktörer delta.

3. Aktörerna inom framsynsarbetet kallas regelbundet samman för att via olika framsynsforum sprida och diskutera aktuella framsynsman samt för nyskapande verksamhet. Resultaten från forumen ges en bred spridning och aktörerna bildar ett tätt och kommunicerande nätverk.

4. Vid sidan av det finländska framsynsarbetet sammanställs regelbundet en rapport om framsynsarbetet på internationell nivå genom att en sådan undersökning beställs av inhemska eller utländska forskare. Undersökningen kan fokusera på givna teman eller rikta in sig på nya fenomen.

5. Den nationella framsynskompetensen stöds genom att utbildning ordnas och sprids i stor utsträckning. För anordnandet av utbildning svarar sekretariatet för framsyn vid statsrådets kansli.

6. Målgrupp för de insikter och visioner som skapas med hjälp av det nya handlingsättet är de politiska aktörerna, som kontinuerligt förses med framsynsprognoser. I framsynsprognoserna strävar man inte efter samförstånd mellan aktörerna, utan efter att ge en helhetsbild av möjligheterna och riskerna i framtiden.

7. För spridandet av prognosdata, framsynsanalyser och diskussioner om framsyn undersöks möjligheten att upprätta en internetportal med namnet tulevaisuuskartasto.fi (framtidssatlas).

8. Handlingsättets genomslagskraft, aktualitet, objektivitet och kvalitet ska regelbundet följas upp och utvärderas.

Den största utmaningen är inte kumuleringen av framsynsinformation utan att samla in och använda informationen. Det behövs ett system som samlar in rätt information på rätt plats och i rätt tid.

Framtidsutskottet understöder utvecklingen av ett nationellt handlingsätt för framsyn enligt den modell som statsrådet har föreslagit.

Utskottet vill betona vikten av faktabaserat beslutsfattande.

Det räcker inte enbart med att identifiera trender utan det måste också finnas beredskap inför oförutsedda händelser såsom vilda kort och svarta svanar, alltså händelser som är osannolika men inte omöjliga och som har en betydande effekt om de inträffar.

I framtidsutskottets delegation Svarta svanars rapport (FrU 4/2013 rd) påtalas negativa attityder, den snabba teknologiska utvecklingen, miljöproblemen, ett ekonomiskt sammanbrott, krig och oroligheter inom Finlands närområden samt olika slag av vardagsutmaningar såsom tillgång- en på livsmedel, mediciner och energi.

Under arbetet med detta betänkande har framtidsutskottet också hört regionala framsyns- nätverk. En fråga som då underströks kraftigt var att megatrenderna i vår gemensamma omvärld för- visso är desamma för alla men effekterna är mycket varierande för olika aktörer. Möjligh- terna, utmaningarna och resurserna är mycket olika på metropolområdena, i andra storstads- områden och på landsbygden. Därför behövs det regionala framsynsnätverk som kan anpassa in- ternationella och nationella megatrender till lo- kala sammanhang. I samband med utfrågningen framhöll de regionala framsynsnätverken bland annat följande behov och synpunkter på hur det regionala framsynsarbetet kunde förbättras.

Framsyn hänger samman med förnyelse och strukturuomvandling.

- Beredskap inför alternativa framtidsper- spektiv ökar återhämtningsförmågan och flexibiliteten efter en kris.
- Det behövs handlingsätt, nätverk och innehållsproduktion som samlar aktörerna.
- Regional framsynsverksamhet är delaktig- het och dialog och har också starka inslag av närdemokrati.
- Det behövs en gemensamt nationell fakta- bas och visionära tolkningar med utgångs- punkt i regionerna.

- Som bäst handlar framsyn om aktivt fram- tidsskapande med förmågan att identifiera regionernas kapacitet och möjligheter.

Framsyn kräver nya verktyg och samlad infor- mation.

- Det finns för mycket information som drunknar i mängden om den inte samman- ställs.
- Det nationella och det regionala framsyns- arbetet måste koordineras bättre.
- Utöver framsyn behövs det också beslut, satsningar och konkreta åtgärder.
- Planeringskulturen måste ersättas med en handlingskultur.
- Det behövs samlande pilotprojekt, försök och utvecklingsplattformar för att konkretisera intelligent regional specialisering och för att förena olika nätverk (exempel- vis inom läkemedelsindustrin och i bio- branschen).
- Irrationella normer/onödiga hinder måste slopas med målet att staten skapar möjlig- heter i stället för att påbjuda och förbjuda.
- Det regionala framsynsarbetet måste ut- vecklas på ett systematiskt sätt.
- Stödet till den sittande regeringens utbild- ningspolitiska plan måste fortgå för att sä- kerställa samordnad och kompatibel infor- mation och en planerad resursanvändning.

Framtidsutskottet betonar att de regiona- la framsynsnätverken måste tas med i ut- vecklingen av det nationella handlings- sättet för framsyn. Växelverkan mellan den nationella och regionala framsynen måste bli bättre. Det räcker inte att identi- fiera nationella och internationella tren- der utan de måste också ges en regional tolkning för att framsynen ska utmytna i proaktiva beslut, engagemang och hand- ling.

3. Internationell input i redogörelsen

Mellanrapporten från professor Pekka Himan- ens arbetsgrupp (Sininen kirja) inleds med ett konstaterande om att vi är inne i en utvecklings-

modell som inte gör oss lyckliga men som förstör vår planet och att vi under de senaste 50 åren har koncentrerat oss på vad vi kan göra för att bota illamåendet. Under de 50 kommande åren måste vi i stället inrikta oss på att främja välfärden, anser arbetsgruppen. I arbetsgruppens slutrapport behandlas frågan om hållbar utveckling med utgångspunkt i tre olika teman, nämligen 1) hållbar ekologi, 2) hållbar välfärd och 3) hållbar ekonomi. Utvecklingen ska summa summarum ta sikte på att skapa 4) ett värdigt liv. Utifrån denna analys föreslår arbetsgruppen att målet för välfärdsstaten version 2.0 ska vara en god cirkel där en hållbar ekologi, en hållbar ekonomi, en hållbar välfärd och ett värdigt liv samverkar och stödjer varandra. Det finns dock tre stora utmaningar på vägen:

1. Riskerna för materiell knapphet som ett hot mot en uthållig ekonomi

- Prognosen för långsam tillväxt i Europa och de strukturella förändringarna i den globala ekonomin
- Den offentliga ekonomins begränsningar
- Gränserna för en ekologiskt hållbar materiell tillväxt

2. Hållbarhet i välfärden, det vill säga en ny livsstil

- Åldrandet: en följd av en livsstil där man skaffar färre barn och lever längre
- Fysiskt välmående: en följd av levnadsvanor med övervikt och orörlighet
- Psykiskt välbefinnande: en följd av att livsstilsrelaterade frågor som sammanhänger med psykiskt välbefinnande såsom depression eller arbetshälsa seglar upp på agendan

3. Satsningar på ekologisk hållbarhet och i synnerhet reaktion på klimatförändringen

- Klimatförändringen och andra gränser för naturens uthållighet
- Utsikterna för en ekologisk tillväxt och i synnerhet reaktionen på klimatförändringen
- Immateriella välfärdsfaktorer.

De steg som blir nödvändiga får att nå fram till välfärdssamhället version 2.0 kallar Himanens arbetsgrupp för De fem jättarna:

- Positiv vs. negativ:
- Positiv vs. reaktiv
- Subjekt vs. objekt
- Holistisk vs. partiell
- Staten vs. samhället.

Stegen består av motsatser som anger färdriktningen. I rapportens sammandrag nämns också ett sjätte motsatspar, nämligen drömmar vs. rädslor. Himanens arbetsgrupp har ett etiskt budskap: Visionen är en god cirkel och därigenom ett värdigt liv. För att nå dit måste vi skapa ett mera positivt, proaktivt och holistiskt samhälle. Med Himanens ord innebär det att det finländska samhällets andliga hållbarhetsgap till syvende och sist är en större utmaning är det ekonomiska hållbarhetsgapet. Nu är det dags för bredare framtidsvisioner och en intellektuell kultur som borgar för att visionerna blir verklighet. Samtidigt måste det civila samhället stärkas på statens bekostnad så att människorna/medborgarna blir subjekt i stället för objekt.

Framtidsutskottet håller med om att samhällsklimatet intar en nyckelposition. Attityderna måste bli mera engagerande, positiva, experimentella och inriktade på företagande. Därför måste det till insatser för att stärka det civila samhället, den nya demokratin och fenomenet tänktalko/crowdsourcing.

Framtidsutskottets delegation Inspirationssamhället undersökte relationen mellan den sociala omvärlden och företagande, i synnerhet tillväxtinriktat företagande. Resultatet presenterades i rapporten Sisäinen motivaatio (TuV 3/2014), som utnyttjats bland annat för intern utbildning i riksdagens kansli. Framtidsutskottet tror att inspiration är ett hållbart sätt att öka produktiviteten och motverka hållbarhetsgapet i välfärdssamhället. Det är en utmaning på varje arbetsplats att ge den enskilda individen inre motivation och inspirera till en kultur

som stödjer arbete och ledarskap. Samtidigt är det viktigt att såväl nationellt som regionalt stärka en förvaltningskultur som är öppen för aktivt medborgarskap och företagande.

Delegationen Nytänk behövs bekantade sig med skillnaderna mellan skolor som klarar sig bättre respektive sämre än genomsnittet och lade fram rapporten Uusi oppiminen (FrU 8/2013). Det viktigaste temat för delegationen var att finna en modell för öppen/uthållig tillväxt, med vilket avses att även om alla inte kan vara mycket bra på exempelvis matematik så kan alla vara så bra som möjligt och att alla människor har en förmåga där hen bäst kommer till sin rätt.

Förskoleverksamheten och skolorna måste ta fasta på att stödja den individuella, kontinuerliga och öppna strävan efter kunskaper, motivation, flit och inspiration bland annat genom att erbjuda skapande miljöer, modern teknologi, nya läromedel och lämplig pedagogik och genom att utveckla det sätt på vilket läroinrättningar leds. Det krävs också satsningar på grundläggande utbildning och fortbildning för lärare och övrig personal.

Utifrån internationella jämförelser (USA/Silicon Valley, Kina, Sydafrika och Chile) och teoretisk analys formulerar Himanens arbetsgrupp sina viktigaste slutsatser som tre stora frågor:

1. övergången från det industriella välfärds-samhället till det informationsbaserade välfärds-samhället
2. övergången till informationserans ekologiska ekonomi och
3. attityder inom utbildning, arbetskultur och politisk ledning som stödjer övergången.

Det handlar om mänsklig och informationell utveckling samt om att skapa ett kulturellt samband mellan dessa på ett sådant sätt att de bildar en god cirkel för en hållbar utveckling. När det gäller internationella jämförelser konstaterar arbetsgruppen att eventuella framtida framgångar

för samtliga undersökta modeller relaterar till frågan om att skapa en positiv cirkel för en hållbar utveckling, helt oberoende av hur framgångsrika regioner eller nationalekonomier har varit fram till nu.

På ett konkret plan har arbetsgruppen bland annat föreslagit följande åtgärder:

Utmaningar som gäller livsstil: en livsstil där människor skaffar färre barn och lever längre leder till en åldrande befolkning. Det psykiska välbefinnande som är förknippat med livsstilen intar en allt mer central roll. Ytterligare en livsstilsutmaning sammanhänger med den så kallade livskompetensen och de val individerna ständigt är tvungna att träffa i en allt mer komplicerad omvärld.

Ekonomiska utmaningar: då den demografiska försörjningskvoten, dvs. relationen mellan arbetande och försörjda förskjuts, står välfärdssamhället inför ett hållbarhetsgap. Då blir relationen mellan den totala arbetsinsatsens produktivitetstal och produktiviteten vid produktion av välfärdstjänster en avgörande faktor. Samtidigt finns det också skäl att uppmärksamma vikten av att den offentliga sektorns andel av BNP bibehålls på en hållbar nivå i relation till den privata sektorn.

Teknologiska utmaningar: ny informationsteknologi skapar möjligheter till högre produktivitet och till nya välfärdslösningar. Men produktiviteten och välfärden tar ett steg framåt bara om den nya teknologin kopplas till en ny ledarskaps- och arbetskultur.

När det gäller konkreta åtgärder föreslår arbetsgruppen att tiden i arbetslivet ska förlängas med två år, sysselsättningsnivån höjas med två procent, den offentliga servicens produktivitet höjas med två procent, arbetshälsan förbättras med en procent och programmet för att förbättra produktionspotentialen höjas med en och en halv procent. Om åtgärderna ska gå att genomföra måste ny teknologi utnyttjas och ledarskaps- och arbetskulturen förändras på ett sätt som främjar arbetshälsan och produktiviteten samtidigt som den etiska visionen för välfärdssamhället förtyd-

ligas. Med avstamp i filosofen John Rawls rättviseteori framhåller Himanens arbetsgrupp principen om lika möjligheter, vilket innebär att staten i sista hand är ansvarig för att 1) alla har likvärdiga möjligheter, 2) alla har likvärdig trygghet och 3) alla gynnas av de förmåner utvecklingen medför.

Framtidsutskottet anser att Himanens arbetsgrupp gör rätt som lyfter fram principen om likvärdiga möjligheter. Framtidsutskottets delegation Valfärdsstatens hållbarhet har behandlat just den här frågan (TuV 4/2014) och sammanfattat sin ståndpunkt på följande sätt: alla har rätt och skyldighet att vara till nytta. Synsättet tar bland annat fasta på betydelsen av partiell arbetsförmåga: var och en ska ha en chans att vara delaktig och uppleva sig behövd. Valfärdssamhället definieras genom rättigheter och skyldigheter samt genom delaktighet.

Framtidsutskottet föreslår därför att det finländska valfärdssamhället byggs ut genom ett partnerskapsprogram som stödjer samverkan mellan första, andra, tredje och fjärde sektorn och genom stöd till regioner och enskilda individer med sikte på att de ska ges möjlighet att utvecklas i enlighet med sina egna potential och behov. Crowdsourcing är ett sätt att göra detta.

4. Statsrådets framtidsredogörelse

I själva framtidsredogörelsen fokuserar statsrådet på teknologiska språng, digital ekonomi, åldrande samt hållbar tillväxt. Finlands styrka bedöms ligga bland annat i arktiskt kunnande, ren natur, bioekonomi och grön tillväxt (cleantech). Andra viktiga element för en hållbar tillväxt är enligt redogörelsen företagande, en attraktiv stadsmiljö, en inspirerande miljö, ett fungerande samhälle, stabilitet och säkerhet samt en tillförlitlig infrastruktur.

Särskild anledning till oro ger däremot marginaliseringen av unga och den ökande ojämlikhe-

ten bland barn och barnfamiljer samt marginalisering som går i arv. Uppskattningsvis 30 000 unga står helt utanför arbetsliv eller studier. Redan ett litet tidigt stöd kan förebygga stora problem.

Framtidsutskottet föreslår att tiden i arbetslivet förlängs i synnerhet i den nedre ändan. Det här låter sig göras genom att utveckla systemet med ungdomsgaranti, satsningar på elevhandledning, arbetspraktik, arbete och sommarjobb under studietiden samt genom bättre inläring och introduktion på de första arbetsplatserna till exempel i form av mentorverksamhet eller modellen med mästare/gesäll. Det måste till särskilda åtgärder för att få in de ungdomar i arbetslivet som annars hotas av marginalisering. Framtidsutskottet stödjer också principen om tidiga insatser. Inläringssvårigheter går att observera redan i ett tidigt skede.

Utifrån förändringarna i omvärlden, till exempel klimatförändringen, den digitala ekonomin och vårt åldrande samhälle, formulerar statsrådet en ny modell för hållbar utveckling. Den tar avstamp i de tankegångar om en god cirkel som lagts fram av Himanens arbetsgrupp. Tillväxten ska vara hållbar och sysselsättningsfrämjande och den ska ge människor större välfärd, enligt statsrådet. Modellen är nära kopplad till den offentliga förvaltningens nya roll som möjliggörare och ambitionen att bygga upp ett experiment-samhälle som lockar till företagsamhet och backar upp innovativitet. Framtidsredogörelsen lyfter fram arbete, lärande och företagande i en ny kombination som en av hörnstenarna för framgång och välfärd. Likaså ska större diversifiering i bildning, gemenskap och delaktighet samt när demokrati och det civila samhället medverka till framgång och välfärd. Enligt redogörelsen kommer den tredje sektorn att spela en större roll i framtiden.

Det civila samhället och medborgarnas möjligheter kan backas upp med bland annat crowdsourcing, det vill säga kollektiva hjälpinsatser. Framtidsutskottets

delegation för crowdsourcing har utrett möjligheter och utmaningar med crowdsourcing och har själv lagt fram två konkreta pilotteman på utskottets plattform på www.suomijoukkoistaa.fi: 1. finansministeriets program Suomen Open Government Partnership (FrUU 2/2012 rd) och 2. miljöministeriets och regeringens proposition om ändring av terrängtrafiklagen (FrUU 1/2014 rd).

Med hänvisning till sina erfarenheter föreslår framtidsutskottet att olika nivåer inom förvaltningen ska fortsätta agera forum för experimenterande med crowdsourcing, verktyg för demokrati och delaktighet och forum för nya idéer. Målet att dra större nytta av crowdsourcing bör skrivas in i nästa regeringsprogram. Statsrådet bör utse ett ansvarigt organ för arbetet med crowdsourcing.

Välfärdsproblemen minskar och hållbarhetsgapet försvinner om vi lyckas skapa nya arbetstillfällen. Det beaktas i framtidsredogörelsen eftersom det sägs att utbud och efterfrågan på arbetskraft måste höjas i alla faser av arbetslivet; i början, i slutet och i mitten. Det kräver enligt statsrådet större flexibilitet för att varva arbete och lärande i olika faser av livet. Också välbefinnande i arbetet, arbetshälsa och livslångt lärande måste få större uppmärksamhet. Man måste kunna gå in i och ut ur arbetslivet flexibelt och vi behöver fler möjligheter att jobba deltid och kunna vara partiellt arbetsföra. Dessutom behövs det nya sätt att kombinera arbete, studier och företagande. Det sociala trygghetssystemet måste byggas upp så att det är bättre att få åtminstone en del av sina inkomster genom att arbeta än att vara helt beroende av bidrag.

Framtidsutskottet håller med statsrådet om att arbete spelar en stor roll för dels den enskildes välbefinnande, dels skattebasen i välfärdsstaten. Ny teknik, nya handlingsmodeller och en multipolär världsordning håller för närvarande på att förändra arbetets struktur och Fin-

lands roll i den internationella värdekedjan. Faktorer som ställer hinder i vägen för ny produktionsstruktur, sysselsättning och anställning måste identifieras och undanröjas.

Orsakerna till att långtidsarbetslöshet uppstår och ökar måste angripas med hjälp av utbildning, rehabilitering och incitament för arbetstagare och arbetsgivare, till exempel större lönesubventioner och deltagandearvoden. Framtidsutskottet föreslår att en arbetslivsreform och sysselsättning blir ett framträdande mål i nästa regeringsprogram och även behandlas i framtidsredogörelsen. Temat ska också innefatta åtgärder för att främja företagande, bättre utnyttja partiell arbetsförmåga och utveckla den sociala tryggheten med utgångspunkt i målet.

5. Frågor som utlåtandeutskotten lyft fram

Framtidsutskottet har fått utlåtanden från finansutskottet, arbetslivs- och jämställdhetsutskottet, ekonomiutskottet, försvarsutskottet, jord- och skogsbruksutskottet, kommunikationsutskottet, kulturutskottet och social- och hälsovårdsutskottet.

Finansutskottet (FiU) koncentrerar sig på allmänna utgångspunkter och mål och behandlar vissa aspekter av stor relevans för hållbara offentliga finanser. Utskottet bedömer också vad redogörelsen har att ge och vilket nyhetsvärde den har.

FiU välkomnar att framtidsredogörelsen lyfter fram frågor som är centrala för Finlands framtid på sikt och som annars skulle få för lite eller splittrad uppmärksamhet. Dessutom ser redogörelsen hållbar utveckling i ett tillräckligt omfattande perspektiv som en ekonomisk, ekologisk och social dimension och en utvecklingstrend som nedärvs till kommande generationer. FiU anser det ha varit värt försöket att sammanställa redogörelsen genom att engagera många olika parter och omfattar målbilden om ett positivt Finland, där grunden för välbästandet är tryggad och där alla kan ha ett bra liv 2030.

Samtidigt påpekar FiU dock att redogörelsen förlorar i värde av att den bara räknas upp förutsättningar för hållbar tillväxt utan att det presenteras något åtgärdsprogram. I likhet med försvarsutskottet (FsU) och ekonomiutskottet (EkU) påpekar FiU att redogörelsen saknar riskanalyser och analyser av de presenterade alternativen. I likhet med arbetslivs- och jämställdhetsutskottet (AjU) efterlyser FiU kriterier för att bedöma måluppfyllelsen.

Vidare framhåller FiU att redogörelsen har lyckats ringa in det ökande ömsesidiga globala beroendet och den förestående snabba förändringstakten, likaså de största megatrenderna, till exempel globaliseringen, klimatförändringen, digitaliseringen och de förändrade värderingarna. Finland står inför en rad utmaningar trots att premisserna för att skapa ny hållbar utveckling är goda, menar FiU. Grunden för detta är ett fungerande, stabilt och säkert samhälle, hög kompetensnivå och en internationellt sett stark anda av förtroende. Nya möjligheter håller på att öppnas bland annat i Arktis, men överlag också som föregångare för hållbar utveckling inom områden med grön tillväxt. Vidare lyfter redogörelsen enligt FiU på ett förtjänstfullt sätt fram utmaningarna i våra offentliga finanser, hållbarhetsgapet och de viktigaste bakgrundsfaktorerna, den långsamma ekonomiska tillväxten, den krympande befolkningen i arbetsför ålder, den försämrade försörjningskvoten och de stigande åldersrelaterade utgifterna.

Med denna lägesbild hade FiU dock förutsatt en mer exakt formulering av det offentliga servicelöftet till kommande generationer. Vidare anser FiU att de viktigaste incitamenten till ekonomisk tillväxt, nämligen högre produktivitet och större utbud på arbete, förändringar i arbetslivet, åtgärder för att satsa på välbefinnande i arbetet och arbetshälsa när arbetskraften minskar och möjligheter att kombinera arbete och familjeliv ges alltför lite utrymme i redogörelsen.

Det yttersta målet med redogörelsen är bra, det vill säga att garantera välfärd och möjligheter till ett värdigt liv för alla i Finland 2030. Bland enskilda frågor som berör de offentliga finanserna lyfter FiU avslutningsvis fram ett håll-

bart skattesystem, vikten av välbefinnande i arbetet, motiverande inslag i arbetet, den låga sysselsättningsgraden, den höga arbetslösheten, den ökande ojämlikheten och exempelvis de förändringsbehov i företagskulturen som digitaliseringen för med sig. Bland annat dessa teman bör man titta på närmare för att målen med redogörelsen ska kunna nås.

Som ett exempel på en positiv utveckling nämner FiU att de åldrande generationerna är mer väl utbildade, mår bättre och har större förmögenhet. Dessutom har högre pensioneringsålder och fler friska år i livet hand i hand med utbildningsbakgrunden. Den allmänna ökningen av välståndet påverkar konsumtionen och bland annat efterfrågan på fritiden, och den vägen också ekonomin. Följaktligen är åldrande inte bara en kostnadsfråga utan också en tillväxtpotential. Frågan om åldrande är alltså mångbottnad, inte minst när det blir allt vanligare att fyra eller fem generationer lever samtidigt.

Framtidsredogörelsen Välfärd genom hållbar tillväxt fokuserar på förutsättningarna för att skapa hållbar tillväxt i syfte att trygga vår framtida välfärd. Redogörelsen pekar inte ut de mest lovande tillväxtområdena, trots att det finns en efterfrågan på förutsägelser som slår in, enligt regeringen. Målet har varit att ta fram principiella riktlinjer som i det fortsatta arbetet kan tjäna som grund för konkreta reformer. Redogörelsen är i sig inget åtgärdsprogram. Det är företagens, kommunernas och till exempel frivilligorganisationernas uppgift att identifiera möjligheter till tillväxt och sysselsättning och att ta vara på dem, sägs det i redogörelsen. I framtiden är det allt mindre motiverat för ett land som Finland att lägga fast eller utse tillväxtområden på statlig nivå. Därför är det den offentliga förvaltningen som måste skapa förutsättningar för tillväxt och säkerställa att tillväxten är hållbar genom att skapa ett gynnsamt klimat och en gynnsam verksamhetskultur och gemensamma spelregler.

Framtidsutskottet menar att det inte räcker med att bara beskriva förändringar och utmaningar i omvärlden och lägga fram riktlinjer på en generell nivå, om vi

vill skapa orädda visioner och ett mer entusiastiskt samhälle.

Vidare menar framtidsutskottet att det inte heller räcker med att säga att det ligger på någon annans ansvar att vidta närmare åtgärder.

Enligt vissa av de sakkunniga är det en svaghet att redogörelsen saknar konkreta förankringar. Att möjliggöra betyder inte att man ska låta bli att göra något eller ta ställning. Tvärtom innefattar möjliggörande aktiva handlingar och orädda beslut.

I detta framtidsbetänkande vill framtidsutskottet därför försöka konkretisera de i och för sig helt riktiga strategierna i redogörelsen. Framtidsutskottet lyfter också fram en del frågor som de övriga utskotten och de sakkunniga pekade på, men som inte blir tillräckligt belysta i redogörelsen.

I sitt utlåtande går kommunikationsutskottet (KoU) in på hur trafikinfrastrukturen underhålls, digitaliseringen framskrider och cyberframtiden utvecklas. KoU understryker att utvecklingsbehoven varierar i glesbygden, tätorterna och de stora städerna. För trafikinfrastrukturen är den snabbt ökande reparationskulden (2-2,5 miljarder euro) det största hotet. Samtidigt erbjuder intelligenta transportsystem nya affärsmöjligheter, särskilt för tillämpningar relaterade till hållbarhet och säkerhet. Nya affärsmöjligheter backas upp med bland annat öppen data, forskningssatsningar och avreglering (exempelvis gräsrotsfinansiering och enklare regler för försök).

KoU framhåller att ökningen i privatbilismen rentav kan avta i stora städer och mellan tätorter. Det hänger samman med bland annat åldrande, konsumtionsmönstren i de unga åldersgrupperna och digitaliseringen. Utvecklingstrenden kräver att vi satsar mer på kollektivtrafiken. Också glesbygden behöver särskilt stöd dels för kollektivtrafiken, dels för datakommunikatio-

ner. Enligt KoU måste vi satsa på att både förebygga cyberrisker och återhämta oss från störningar. Samtidigt gäller det att se till medborgarnas rättigheter, bland annat skyddet för privatlivet.

Framtidsutskottet understryker att trafikinfrastrukturen och datanäten spelar en viktig roll som villkor för hållbar utveckling. Huvudvägarna är viktiga för ekonomin och välfärden ute i regionerna och de måste därför underhållas ordentligt. Med avseende på en hållbar utveckling är det extra angeläget att vi går in för att målmedvetet utveckla kollektivtrafiken och smarta trafiklösningar.

I sitt utlåtande (FrUU 3/2012 rd) om den trafikpolitiska redogörelsen säger framtidsutskottet att det omgående måste vidtas beslutsamma åtgärder för att öka användningen av eldrivna bilar. Framtidsutskottet föreslår följande: FrUU 3/2012 rd

- 1. Försäljningen av elbilar och andra lågmissionsbilar underlättas med temporära skattelättnader.*
- 2. Stat och kommuner skaffar elbilar och andra lågmissionsbilar för eget bruk.*
- 3. Kommunerna startar försöksprojekt och ger tillfälliga lättnader när det gäller till exempel parkering.*
- 4. Nationella försöksområden för intelligenta transportsystem i stadsregionerna och utvecklingskorridorerna inrättas.*
- 5. Vi ska satsa på finländska lösningar för intelligenta transportsystem bland annat i beskattningen.*
- 6. Offentliga medel används till utveckling och kommersialisering av lösningar för intelligenta transportsystem.*
- 7. En färdplan för kommersialiseringsutsikterna för virtuella miljöer och för-*

stärkt verklighet utarbetas och en tillväxtstrategi för kreativ digital industri tas fram för att stödja beslutsfattandet.

8. Företagen uppmuntras, bland annat med skatteincitament, att investera i produktutveckling av digitala tjänster. Samtidigt måste vi satsa på skydd och informationssäkerhet för immateriella rättigheter (IPR).

9. Teknik för förstärkt och virtuell miljö introduceras i offentliga projekt (t.ex. Fiskehamnen och Mellersta Böle i Helsingfors) och möjligheterna att bygga upp en portal för ett virtuellt Finland med statlig öppen data utreds.

10. Högskolor och forskningsinstitut bör få bidrag för grundforskning och tillämpad forskning inom området. Dessutom bör de undervisningen i 3D-modellering och visualisering byggas ut.

11. Det bör undersökas vilka samhällsliga och lagstiftningsmässiga problem virtuell och förstärkt verklighet kan föra med sig. Dessutom bör utvecklingen av allmänna standarder stödjas.

Jord- och skogsbruksutskottet (JsU) håller med regeringen om den grundläggande visionen, som går ut på att ekonomisk tillväxt behövs samtidigt som den framtida tillväxten måste kunna luta sig mot en hållbar utveckling. Den bärande tanken i Finlands bioekonomiska strategi från 2014 är att Finland ska skapa konkurrensförmåiga och hållbara bioekonomiska lösningar på globala problem och generera ny företagsverksamhet för såväl den inhemska som den utländska marknaden och på så sätt skapa välfärd i hela landet. Målet för den bioekonomiska strategin är att höja avkastningen av vår bioekonomi till 100 miljarder euro fram till 2025 och skapa 100 000 nya arbetstillfällen.

Beträffande jordbruket framhåller JsU också vikten av försörjningstrygghet och livsmedelsexport. JsU påpekar att livsmedelssektorn re-

dan nu är en stor arbetsgivare och dessutom ett av de potentiella tillväxtområdena i framtiden. Vid sidan av de kvantitativa målen är smak, hälsosamhet, hållbarhet och säkerhet och på det nationella planet också närproducerat viktiga kvalitetsfaktorer.

Det uppstår nya former av samarbete mellan de bioekonomiska sektorerna. Bland annat skogssektorn, energisektorn, den kemiska sektorn och byggnadssektorn ingår industriella symbioser. Som exempel på hållbar tillväxt nämner JsU diversifierad användning av virkesråvara (bland annat i flytande bränsle, energiflis, kemisk tillverkning, kompositer, textilier m.m.) och träbyggande. Rätt behandlat lämpar sig trä för nästan alla de tillämpningar som betong och stål används för. Också framtidsutskottet har tillsammans med experter undersökt nya möjligheter att använda trä och har publicerat utredningen *Kaikkea muuta puusta* (FrU 3/2013), som utnyttjats i ett flertal sammanhang.

JsU pekar på kalkyler från European Renewable Energy Council (EREC), som visar att man genom att höja andelen förnybar energi av EU:s energikonsumtion med 20 procent fram till 2020 kan åstadkomma över 2 miljoner gröna arbetstillfällen. Samma möjligheter har vi också när det gäller vattenresurser och vattenkompetens.

För att snabbare få fram ny företagsverksamhet föreslår JsU att hemmamarknaden i Finland kunde användas för försök och pilotprojekt: "Finlands stora areal och splittrade samhällsstruktur kan i detta fall vändas till vår fördel. Vi lever i ett testlaboratorium för framtidens decentraliserade lösningar." För det allmänna vidkommande innebär satsningar på försök, pilotprojekt och innovationer att man framför allt undviker all sådan reglering på författningsnivå som kan leda till ökade kostnader eller byråkrati samtidigt som man förbättrar verksamhetsmöjligheterna. I likhet med KoU understryker JsU att ett fungerande vägnät spelar en framträdande roll för all verksamhet på landsbygden.

Framtidsutskottet håller med JsU om att redogörelsen inte i tillräckligt hög grad analyserar vilken betydelse bioekonomin spelar för en hållbar utveckling. Målet

med delegationen Grön tillväxt inom framtidsutskottet var att utarbeta tio konkreta förslag till åtgärder som samtidigt kan höja den ekonomiska tillväxten och lösa problemen med hållbar utveckling. Utifrån utfrågningarna lyfte delegationen fram sju produkter eller branscher och tre handlingsmodeller: nettomätning, elbilar, intelligenta transportsystem, läkemedelsindustrin, nya sätt att använda trä, jordbruksekonomi, virtuella miljöer, gräsrotsfinansiering, försökspositivt samhälle och industriella symbioser.

Delegationen Hållbar utveckling har lyft fram följande åtgärdsförslag med särskild koppling till bioekonomi:

1. Ett träuniversitet inrättas i anslutning till Östra Finlands universitet. Det ska sammanföra nationell och internationell kompetens inom området virkesråvara till en multidisciplinär forsknings-, utvecklings- och innovationsprocess i samverkan med andra högskolor, sektorsforskningsinstitut och företag.
2. Finland rankar nya möjligheter att använda trä högt i sina strategiska val så att det ger utslag i anslagen till produktutveckling och forskning bland annat på forskningsinstituteten och Tekes.
3. För att företagen ska få medel i tillväxtfasen inrättas det en ny tillväxtfond som har bra resurstilldelning och som ger ut en tillräckligt stor andel av sitt kapital till företagsverksamhet inom området bioekonomi.
4. Ett mål i regeringsprogrammet är att Finland ska utvecklas till en förebild för återvinning av näringsämnen. Målet måste främjas med konkreta åtgärder, till exempel industriell ekologi och decentraliserad energiproduktion inom jordbruket.

5. Hindren för småskalig elproduktion måste undanröjas.

6. Hållbarhet, spårbarhet och säkerhet konkurrensfaktorer som kännetecknar finländska livsmedel. Därför måste vi satsa på dessa styrkor i hela livsmedelskedjan.

7. Också ekologisk odling måste backas upp och hindren undanröjas.

8. Livsmedelsindustriförbundet utarbetar tillsammans med ANM, JSM, UM, Statsrådets kansli och Finpro ett exportprogram för livsmedelssektorn. Programmet föreslås ingå i strategin Team Finland 2015.

9. Finland ska bygga upp referensanläggningar för industriell ekologi, kretslopp för näringsämnen och decentraliserad energiproduktion och ordna med riskfinansiering för dem.

10. Tillståndsprocessen för produktionsanläggningar inom industriell ekologi måste snabbas upp. Samtidigt utreds möjligheterna att införa ett nationellt kundlöfte, som garanterar att tillståndsprocessen inte pågår längre än ett år.

11. Avfallslagstiftningen måste ses över för att avfall ska kunna återvinnas bättre som råvara med produktstatus för varierande ändamål, exempelvis bearbetat till bränsle, råvara för kemisk industri eller komponenter för byggindustrin.

I sitt utlåtande behandlar försvarsutskottet (FsU) den övergripande säkerheten, försvaret, statens globala omvärld, cyberfrågorna, digitaliseringen och Arktis. Den övergripande säkerheten hänger ihop med samtliga mål i framtidsredogörelsen. Trots går redogörelsen inte in på risker, sårbarhet eller ömsesidigt beroende, påpekar FsU. Hot om och i värsta fall utnyttjande av militära maktmedel såväl i dag som i framtiden kan verkligen tillgripas för att nå de politiska målen och en trovärdig försvarsförmåga i Finland är

fortsatt en viktig faktor som bidrar till säkerhetspolitisk stabilitet i Norden, understryker FsU. Händelserna i Ukraina i år och en rad kränkningar avgränsarna, som också Finland fått känna av, lyfter ytterligare upp de behov som FsU pekar på.

Det arktiska området, som också tas upp i framtidsredogörelsen, kommer att spela en stor roll i framtiden. De hot som kan bli aktuella i området är olyckor i miljön och olyckor som sammanhänger med det ökande fisket, den växande fartygstrafiken och uppgången i turismen.

Framtidsutskottet understryker att Arktis innefattar en stor potential för handel, näring, vetenskap och teknik, multidisciplinär kompetens och samarbete i framtiden. Utskottet arrangerade en internationell konferens om temat i Kittilä 2013 som ett led i den parlamentariska teknikutvärderingen (European Parliamentary Technology Assessment, EPTA).

Enligt FsU är det omöjligt att skilja mellan inre och yttre säkerhet. Staternas kritiska system är utsatta för attacker från både statliga och icke-statliga angripare. I och med att hotbilderna samtidigt tagit sig nya och alltmer varierande former räcker vår gamla världsbild praktiskt taget inte längre till för att förstå vad säkerheten och hotbilderna av i dag kräver. I takt med att säkerhetsområdet blir allt mer komplicerat ökar behovet av framförhållning och en sektorsövergripande lägesbild. För att garantera säkerheten i samhället krävs det att Finland är redo för ett intensivare internationellt samarbete och att förvaltningsområdena börjar samarbeta bättre. Säkerhetspraxisen utvecklas allt mer mot att uppnå större elasticitet, menar FsU. Denna elasticitet avser förmågan att återgå till det ursprungliga tillståndet efter en överraskande störning. I framtiden måste Finland vara ett samhälle där den viktigaste säkerhetsproducerande egenskapen är förmågan att ta emot slag utan att de vitala funktionerna paralyseras (resiliens).

Säkerhetsutskottet påpekar att fokus i allt högre grad måste sättas på den övergripande säkerheten. Detta inbegriper dels

ett trovärdigt försvar, dels försörjningstrygghet och allmän återhämtning från störningar. De parter som ingår i den övergripande säkerheten måste målmedvetet förbättra som kompetens och sitt regionala, nationella och internationella samarbete.

Framtidsutskottet delar försvarsutskottets och kommunikationsutskottets oro för cybersäkerheten och påpekar att det snabbt behövs en utredning av vilka lagstiftningsändringar det krävs för bättre samordning av cybersäkerheten och en uppdaterad lägesbild.

Framtidsutskottet anser att den offentliga förvaltningen och andra med relevans för försörjningsberedskapen så snabbt som möjligt måste uppdatera programvaran och informationssäkerheten i sina datasystem.

Vidare understryker framtidsutskottet att Finland måste undersöka och utreda noga vilka cyberrisker och cybermöjligheter som är förknippade med vardagens informationssamhälle.

Framtidsutskottet anser att allmänheten måste engageras i arbetet för att förbättra cybersäkerheten och att cybersäkerhet måste bli en färdighet som alla behärskar i vardagens moderna informationssamhälle.

Framtidsutskottet understryker att det också behövs satsningar på forskning, utbildning och produktutveckling för att vi ska kunna genomföra strategin för cybersäkerheten.

Framtidsutskottet anser att Finland bör räkna med att det kommer att krävas kritiskt tänkande i cyberfrågor, att vi måste lära oss återhämta oss från störningar och att våra vitala funktioner måste ha kapacitet att klara av mycket olika och tidsmässigt varierande störningar i cybersäkerheten.

Framtidsutskottet föreslår att berörda parter, privata och offentliga, i nästa steg utarbetar en cyberstrategi som också tar fasta på möjligheterna.

I likhet med FiU kommenterar FsU upplägget i framtidsredogörelsen. Det är tradition att välja ett tema, men FsU understryker trots det att statsrådet inför beredningen av kommande framtidsredogörelser bör erinra sig att framtiden inte är låst utan att det finns åtskilliga framtidsscenarioer. Detta måste sätta avtryck i kommande framtidsredogörelser, enligt FsU. Samtidigt måste man lägga vikt vid riskanalys och vid vilka framgångsfaktorer - realistiskt sett uppnåbara sådana - som är nödvändiga för att det önskade framtidsscenarioet ska slå in. FsU välkomnar en vidareutveckling av samarbetet inom hela statsförvaltningen när det gäller framsynen.

Framtidsutskottet håller med försvarsutskottet och understryker att vi behöver flera olika framtidsbilder och scenarier både på nationell nivå och i ett regionalt perspektiv. Tack vare varierande framtidsbilder och arbetet med dem blir mer flexibla, har vi lättare att återhämta oss från störningar och får vi större kontroll över risker samtidigt som de hjälper oss att gripa chanser. Dessutom måste vi räkna med överraskningar (vilda kort och svarta svanar).

Kulturutskottet (KuU) behandlar följande teman i sitt utlåtande: 1) skolan i nutid - ett bildningsuppdrag, 2) förnyande av inlärning och tänkande, 3) småbarnspedagogikens betydelse, 4) att skapa ett företagarklimat, 5) stöd för lärare, 6) motionsinriktad livsstil, 7) konstfostran och kulturens betydelse som välfärdsfaktor, 8) aktivt civilsamhälle, 9) invandrarna som resurs, 10) känslighet i vuxenutbildning och 11) digitala utmaningar.

KuU delar statsrådets uppfattning att bildning, gemenskap och delaktighet är grunden för hållbar tillväxt och välfärd och påpekar att Finlands exceptionellt snabba väg till att ligga i framkanten inom produktivitet och teknik inte

hade varit möjlig utan långsiktiga satsningar på mänskligt kapital och kompetens på alla samhällsnivåer. I framtiden får kompetens, utbildning och vetenskap ännu större betydelse, anser KuU. Genom jämlik och enhetlig grundläggande utbildning har vi byggt upp ett bra system. Som komplement behöver vi förskoleverksamhet av hög kvalitet och välfungerande utbildningslinjer.

I utlåtandet understryker KuU att skolan har många olika betydelser och fördelar. En skola med adekvat resurstilldelning lär inte bara ut fakta och färdigheter, utan den skyddar också barnens och ungdomarnas utveckling och jämnar ut skillnader i hälsa. Den stillasittande livsstilen är ett särskilt orosmoment inför framtiden. Den försämrar produktiviteten och konkurrenskraften i arbetslivet och är starkt förknippad med skillnaderna i hälsa och välfärd mellan befolkningsgrupperna och med den ökande marginaliseringen. Att exempelvis uppleva framgång i skolan eller i fritidsaktiviteter är viktigt för barn och ungdomar och det stödjer deras utveckling genom att det uppstår en cirkel av positiv inlärning i vardagen. Fördelarna kan bli fler om det sektorsövergripande samarbetet på lokal nivå förbättras.

Brister i lärandefärdigheterna kan till största delen upptäckas redan långt före skolåldern, enligt KuU. Därför kan förskoloverksamheten inklusive stödåtgärder i stor utsträckning förebygga kumulering av problem i skolåldern och förhindra barnet råkar in i en ond cirkel av misslyckanden. Redogörelsen hänvisar på många punkter till att förtroende kommer att vara en stor framtidsfaktor i det finländska samhället.

Skolan och skolsystemet spelar en stor roll för att skapa en grund för ett förtroendesamhälle. Samtidigt ökar olika former av närdemokrati och lokalt påverkansarbete i betydelse. Den tredje sektorn kommer generellt sett att få större betydelse. Formerna för påverkansarbete och delaktighet kommer att variera mer. Fritt bildningsarbete är en viktig del av vårt nationella och regionala bildningssystem också i framtiden.

Beträffande undervisningsinnehållen diskuterar KuU vilken typ av färdigheter som behövs i

framtiden. Till dem hör förmåga att förstå och hantera information, växelverkan, till exempel förmågan att argumentera, debattera, lyssna, spegla sig själv i relation till andra, empati, till exempel medkänsla, och företagande, företagssamhet i vid bemärkelse, och demokrati. En annan innehållsaspekt som KuU lyfter fram är en utredning som Företagarna i Finland har gjort. Den visar att andelen företagare med grundskolebakgrund sjönk från 20 till 12 procent mellan 2004 och 2013. Trenden är tydlig, nämligen att andelen utbildning på yrkesskola, yrkeshögskola och universitet ökar. Därför anser KuU det är nödvändigt att man på alla utbildningsstadiet fäster större vikt vid att elever och studerande kan tillägna sig en entreprenörsattityd.

Framtidsutskottet välkomnar särskilt kulturutskottets syn på att förmågan att hantera förändringar i världen vilar på de framtida färdigheterna.

Med hänvisning till utlåtandet från kulturutskottet och utredningar från delegationen Nyttänk (FrU 8/2013) konstaterar framtidsutskottet följande:

1. Det pedagogiska reformarbetet måste ta avstamp i ett tankesätt inriktat på mänskligt växande. I skolan måste barnen få verktyg för att bygga en stark identitet. På så sätt utvecklar de en sund uppfattning om sig själva och sin förmåga.

2. Den nya överlevnadskompetensen är kopplad till lärande, digital kompetens och arbetslivskompetens, exempelvis kreativitet, kritiskt tänkande, interaktion, IKT-vana, eget initiativ, social kompetens, självstyrning och ledarskap.

3. Framgångarna i Pisaundersökningen, som jämför utbildningssystemen, förpliktar oss att vidareutveckla skolundervisningen genom att investera i nya lärandemiljöer och lärandemodeller.

4. Social kompetens måste få sin givna plats i lärandet.

5. Förskoleverksamheten måste få en starkare roll och större betydelse.

6. Eleverna måste få undervisning i etisk känslighet, det vill säga lära sig måla upp en riktning i sitt liv, inbegripet förmåga att lägga upp långsiktiga mål som är till glädje för dem själva och kan vara till hjälp för andra.

7. Undervisningen och utbildningen ska prioritera initiativrikedom och interaktionsprocesser. Eleverna måste få lära sig söka information, motivera sina kompisar och förstå och producera ny kunskap.

8. Skolan ska lära barnen tänka i termer av att växande, det vill säga hur de själva kan påverka sin inläring och lära sig styra sina liv. Skolan ska ge barnen möjligheter att uppleva att de lyckats i sin inläring och lära dem livskompetens. Idrott och konstnärliga ämnen spelar en stor roll för de ungas identitet och livshantering.

9. Framtidsutskottet ser gärna att entreprenörskap lärs ut på alla utbildningsnivåer.

10. Det behövs större satsningar på internationella arbetsmöjligheter för lärare och utbildningsexport.

Dessutom anser kulturutskottet att det är beklagligt att granskningen av framtidsredogörelsen knappt alls beaktar vilken central betydelse konsten och annan kultur har för människans välbefinnande. Det innebär att vi bör upprätthålla och stödja bibliotek, museiverket, läroanstalter för s.k. allmänbildande behov och möjligheter till ungdomsarbete och kultur- och idrottsaktiviteter.

Framtidsutskottet instämmer med kulturutskottet i fråga om betydelsen av kultur och konst samt fritt bildningsarbete.

Framtidsredogörelsen talar visserligen mycket om en kultur av framförhållning, öppenhet, företagsamhet, förtroende, kreativitet, arbete, avund och skam och särskilt om den andliga kultur som Himanens arbetsgrupp lyfte fram. Men framtiden för de egentliga kulturtjänsterna och konsten behandlas knappt alls. På motsvarande sätt nämns nog vikten av forskning jämte internationella utmaningar i förbigående, men vetenskapens framtidsutsikter och behov tas inte upp i egentlig mening. Däremot talas det mycket om innovationer.

De viktigaste hörnstenarna för Finland, som är litet till befolkning och ekonomi, är trots allt bildning och kompetens. Kultur, konst, vetenskap och ett skolsystem i världsklass är en ovillkorlig förutsättning för välfärden och en hållbar utveckling.

Att samla universitetens finansiering och verksamhet i större helheter samt att öka universitetens nationella och internationella samarbete är viktiga åtgärder för att utveckla vetenskap och forskning. Många finländska institutioner och studieämnen är mycket små, och i sådana enheter är det mångfalt svårare att erbjuda kvalitetsutbildning och forskning på hög nivå än i stora enheter.

Framtidsutskottet föreslår att nästa regering bereder en vetenskapsstrategi för Finland. Också vetenskapen måste tillföras en grundläggande finansiering nu och i framtiden.

Om vi vill ha en hållbar tillväxt som grundar sig på innovationer och kompetens, får vi inte trappa ner resurserna för undervisning och forskning utan i stället se till att de ökar, menar utskottet.

Dessutom måste universiteten få ökade möjligheter till utbildningsexport.

Statsrådet fattade den 5 september 2013 ett principbeslut om förnyelse av statens forskningsinstitutioner och forskningsfinansieringen. Enligt beslutet ska finansieringen inriktas på forskning som syftar till att finna lösningar på stora utma-

ningar i samhället. Ett annat mål är att stärka en kunskapsbaserad verksamhetspolitik och en strategisk helhetssyn samt att systematiskt utnyttja forskning, utvärdering, prognoser och utredningar i beslutsfattandet. Principbeslutet innehåller också strukturella förnyelser

Framtidsutskottet tillstyrker reformen, men samtidigt måste det säkerställas att den upphandlade forskningsfinansieringen räcker till och att det finns tillräckliga resurser för att delta i EU:s forskningsprogram.

I 2010 års universitetsreform ingick målet att universiteten ska fokusera på sina starka områden och att små enheter som varit utspridda ska samlas ihop med hjälp av samarbete. Samarbetet mellan universiteten bör påskyndas, anser framtidsutskottet. Ett gott exempel på utvecklingen av samarbetet är förslaget om ett universitet fokuserat på användning av trävirke i framtidsutskottets rapport Kaikkea muuta puusta (TuV 3/2013). Med hjälp av samarbete kan också landskapsuniversiteten utveckla en nationellt och internationellt betydande samlad kompetens inom sina starka områden.

Det måste satsas på att utnyttja forskningsresultat och kommersialisering. I dagsläget utnyttjas en alltför liten del av forskningsresultaten.

Omställningar i lärandet kräver ändringar i lärarutbildningen. Kulturutskottet föreslår att också fortbildningen bör utökas så att alla lärare kan uppdatera sin kompetens tillräckligt. Skolornas förvaltning arbetar redan i stor utsträckning med digitala redskap och förfarandena har till vissa delar blivit mer flexibla och lättare att hantera. De digitala verktygen har gett möjligheter för hem och skola att fördela det pedagogiska ansvaret t.ex. genom elektroniska kontakthäften.

Enligt en undersökning från 2013 om användningen av informations- och kommunikations-

teknik i europeiska skolor är skolorna i Finland bland de bäst utrustade. Men när det gällde apparatens användningsgrad placerade sig de finländska skolorna bland de sista då eleverna själva tillfrågades. Eleverna har inte tillräckliga möjligheter att utnyttja informations- och kommunikationstekniska redskap i skolorna som stöd för lärandet. Som det främsta hindret för att använda informations- och kommunikationsteknik i undervisningen anförde de finländska lärarna pedagogiska orsaker, såsom avsaknad av goda modeller, knappt tilltagen fortbildning och avsaknad av digitala läromedel. Mängden finländska lärare som under de två senaste åren har deltagit i fortbildning var också bland de lägsta i Europa. Kulturutskottet anser det nödvändigt att användningen och utnyttjandet av IT i undervisning och introduktion av nya inlärningssätt främjas med alla till buds stående medel. Vi måste satsa på grundläggande utbildning och fortbildning för lärare och i större omfattning ta till oss sådana metoder för att utveckla lärande och undervisning med digitala redskap, som i praktiken har visat sig vara användbara

Finlands internationellt högt värderade skolsystem baserar sig på en god lärarutbildning. Att ta in ny kunskap och implementera en pedagogik baserad på öppen tillväxt samt ny teknik i de finländska skolornas vardag kräver därför en betydande satsning också på lärarutbildningen samt på kompetensledarskapet i skolorna. På lång sikt kan just denna färdighet och förmåga bli en betydande del av vår utbildningsexport.

Framtidsutskottet anser att vi i synnerhet måste få mer fortbildning för lärare. Det kräver resurser. Utbildningspersonalen kan också ha planer för individuell utveckling och fortbildning.

Framtidsutskottet föreslår också att ny teknik som t.ex. informations- och kommunikationsteknik, virtuella lärmiljöer och spel, programmering, robotik, 3D-ut-

skrift och bioteknik målmedvetet ska utnyttjas i undervisningen.

Det som enligt social- och hälsovårdsutskottets utlåtande gett särskild anledning till oro inom social- och hälsovårdssektorn är marginaliseringen av unga, den ökande ojämlikheten bland barn och barnfamiljer och marginalisering som går i arv. Digitaliseringen, som framhävs i framtidsredogörelsen, innebär inom social- och hälsovården att information om kunder och patienter överförs i elektronisk form och sedan utbyts enbart av de som använder informationen. Social- och hälsovårdsutskottet lyfter i sitt utlåtande fram t.ex. användningen av e-recept, som nu gäller hela landet. Också det elektroniska patientarkivet verkställs tidtabellsenligt. Utnyttjandet av ny teknologi såsom exempelvis robotik inom social- och hälsovårdsservicen har emellertid enligt social- och hälsovårdsutskottet avancerat långsammare än väntat.

Inom hälsovårdstjänsterna utnyttjas enligt social- och hälsovårdsutskottet redan smarttelefoner, datorer, olika test, sensorer och monitorer vilket har gjort tjänster och information betydligt mer tillgänglig än förr. Samtidigt ges hälso- och sjukvården i tilltagande utsträckning hemma hos patienten och inte på sjukhus och mottagningar. Patienterna tar också allt mer ansvar för att upprätthålla sin hälsa. Social- och hälsovårdsutskottet påminner om att den tekniska utvecklingen ändå inte får leda till ojämlikhet och marginalisering av de medborgare som inte har möjlighet att utnyttja teknik. En del av kunderna och patienterna inom social- och hälsovården är de som är sämre lottade i samhället och som i regel inte har likvärdiga ekonomiska eller kunskapsmässiga möjligheter att utnyttja fördelarna med digitaliseringen.

Social- och hälsovårdsutskottet vill understryka att de nya sätten att producera service också måste beaktas inom den grundläggande och kompletterande utbildningen av personal, inom planläggningen och vid planeringen av servicestrukturerna. Dessutom måste de bestämmelser som gäller ny teknik också säkerställa att informationssäkerheten och datasekretessen håller tillräckligt hög nivå och bedöma behovet av

att skärpa administrationen av personuppgifter. Som ett exempel på sådan lagstiftning som den medicinska utvecklingen kräver nämner social- och hälsovårdsutskottet bestämmelserna om biobanker, som tillkom i syfte att främja användningen av prover från människa för forskning på ett sätt som skyddar den personliga integriteten. Genom bestämmelserna fastställdes också att samtycke och forskningsetisk förhandsbedömning ska utgöra villkor för förvaring och användning av proverna. Provgivaren fick rätt att få information om de forskningsändamål som proverna har använts för, vad som har undersökts och ur vilka register uppgifter om honom eller henne har tagits. Provgivaren har också rätt att få reda på vissa uppgifter om sitt hälsotillstånd.

Framtidsutskottet anser att reformen av strukturerna för social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster måste påskyndas och att de produktivetsfrämjande elektroniska systemen utan dröjsmål måste tas i bruk inom social- och hälsovården. Social- och hälsovården bör - precis som skolorna - vara en föregångare när det gäller att tillämpa och ta i bruk ny teknik. Det kräver också att grundutbildningen och fortbildningen för branschens personal utvecklas. Dessutom krävs att vi ser till patientsäkerheten samt informations-säkerhet och datasekretess. Regeringens måste nedmontera eventuella administrativa hinder som står i vägen för de nya arbetssätten.

1. Vid universiteten grundas innovationsenheter i biovetenskap och medicin för att bistå forskare i att förädla forskningsrön och bygga upp samarbetsprojekt tillsammans med företagen.

2. En ministeriegemensam innovationsstrategi för den medicinska branschen utarbetas, förslagen i utredningen Läkvetenskap Suome kasvun tukijalkana genomförs och verkställandet av tillväxtstrategin för forskning och innovationer inom vårdbranschen stöds.

3. En fond inrättas för tillväxtfonderna inom hälsoteknik och medicin som en hävarv för kapitalinvesteringsmarknaden, finansieringen dirigeras närmare den egentliga läkemedelsforskningen och börslistning görs mer lockande som källa till tillväxtfinansiering.

4. Specialiserade enheter inrättas inom starka kompetensområden (t.ex. ett nationellt cancercentrum och en utvecklingscentral för god syn (SILK) och nya interdisciplinära forskningsenheter och forskningsprojekt genomförs (t.ex. precisionsdoserering av läkemedel).

5. Det säkerställs att biobanker och hälsoregister används effektivt vid forskning och utveckling, och reglering som bromsar innovationer ska gallras bort.

Ekonomiutskottet anser att regeringen i framtidsredogörelsen lyckats i sitt val av fokus: analysen av hållbar utveckling och välfärd är rätt utgångspunkt för att förutse konkurrensfaktorerna i framtiden. Det hade likväl enligt ekonomiutskottet varit till fördel om regeringen tydligare hade lyft fram viktiga initiativ och incitament. Det hade också behövts en närmare riskanalys i kombination med ett antal scenarioanalyser. I detta avseende är ekonomiutskottet inne på samma linje som försvarsutskottet och finansutskottet.

För att skapa den möjliggörande omvärld som efterlyses i framtidsredogörelsen är det viktigt att den offentliga sektorn blir bättre på att agera framstegsvänlig kund på hemmamarknaden och lär sig testa och ta vara på nya initiativ. Som exempel lyfter ekonomiutskottet fram en ökning av cleantech och inhemsk bioekonomi. Nya möjligheter kunde enligt ekonomiutskottet också gå att finna inom utvecklingen av logistik, sensorteknik och artificiell intelligens. Dessutom fäster ekonomiutskottet uppmärksamhet vid robotik som en ny tillväxtbransch i vardande. Med nya typer av servicerobotar kan vi få helt nya möjligheter på den internationella marknaden. Robottekniken kan medverka till att industrijobben

blir kvar och rentav kommer tillbaka till länder med höga personalkostnader.

Det krävs skyndsamt åtgärder som tillåter att kunskaper och applikationer som genereras inom utbildning och forskning nyttiggörs och kommersialiseras betydligt effektivare, anser ekonomiutskottet i sitt utlåtande. Utskottet anser också att det gäller att involvera och aktivera en större del av befolkningen i samhällsaktiviteter.

I likhet med kommunikationsutskottet och jord- och skogsbruksutskottet ovan anser också ekonomiutskottet det viktigt att främja byggandet av ett telekommunikationsnät som täcker hela landet.

En fungerande finansmarknad är ett av de viktigaste elementen i företagens omvärld. Enligt ekonomiutskottet finns det ett behov på marknaden dels för effektivare användning av de nuvarande instrumenten, dels för helt nya finansiella modeller. För att göra börsnotering till ett mer attraktivt alternativ måste nödvändiga lagändringar utredas och införas.

Det är motiverat att göra en övergripande analys av det nuvarande stödsystemet, anser ekonomiutskottet. Systemet måste bli tydligare, öppnare och mindre byråkratiskt.

I likhet med kommunikationsutskottet och jord- och skogsbruksutskottet lyfter också ekonomiutskottet fram ekonomins förmåga att förnyas som en kritisk framgångsfaktor. Den offentliga förvaltningens roll ska primärt vara att tillhandahålla möjligheter och först sekundärt att fylla igen gluggar på marknaden.

Utskottet betonar de globala möjligheterna för hållbar tillväxt i anknytning till bioenergi och biomaterial, smarta elnät, intelligenta transportsystem samt avfallshantering. Dessa spetsbranscher bör aktivt och målmedvetet stödjas genom försöksverksamhet, referensanläggningar, standarder, ekonomisk styrning samt nya finansieringsinstrument och verksamhetsmodeller.

Man bör öka produktionen av biodrivmedel och flytande biobränslen, biologiskt

kol och biogas samt användningen av skogsbaserad biomassa (pelletar, hetluftstorkat dvs. torrefierat trä eller andra biomassabaserade förädlade produkter) för att ersätta stenkol t.ex. i pulverförbränningspannor för stenkolsförbränning på det sätt som anges i regeringens energi- och klimatpolitiska redogörelse eller till och med snabbare, om möjligt. I flerbränslepannor kan användningen av skogsflis även ersätta användningen av torv.

Utskottet vill lyfta fram betydelsen av att kunnandet i anknytning till smart mätning kommersialiseras och exporten främjas. Detta kunnande kan utnyttjas i fråga om både smarta elnät och intelligenta transportsystem och byggande. Att infrastrukturen och tjänsterna blir mer och mer automatiserade öppnar mångsidiga tillämpningsmöjligheter för kunnandet inom smart mätning, vilket i sin tur påverkar hållbarheten.

Flera av de sakkunniga som framtidsutskottet utfrågade lyfte fram den så kallade sjätte vågen enligt vilken den nästa vågen inom teknisk utveckling och ekonomisk tillväxt baserar sig på lösningarna av mänsklighetens svåraste problem. Tecken på detta sågs också under framtidsutskottets resa till Kina där Kina presenterade sina tankar om att under de kommande decennierna satsa på energi-effektivitet och att rengöra miljön.

Miljötekniken (cleantech) ger stora möjligheter till global tillväxt. Utmaningarna gäller snarare hemmamarknaden och referensanläggningar.

Framtidsutskottet finner det förnuftigt att de nationella satsningarna bl.a. på miljö, avfallshantering, energi, trafik, byggande samt välfärd och utbildning inriktas på de teknikområden där vi ser möjligheter till export. På så sätt kan vardagliga och

nödvändiga anskaffningar på hemmamarknaden också stödja produktutvecklingen och fungera som referens vid export.

Dessutom föreslår framtidsutskottet att

1. Statsrådet utreder hur crowdfunding kan främjas som ett sätt att sänka tröskeln för investeringar i nystartade företag och tillväxtföretag.

2. Finansinspektionen utarbetar en definition på en aktiebaserad crowdfunding och tolkningsanvisningar för vad som kan göras utan koncession av en placeringsrådgivare.

3. Definitionen på vederlag luckrades upp på så sätt att vederlag också kan vara t.ex. en vara eller tjänst som är allmännyttig eller gagnar en tredje part.

4. Gränsen på 1,5 miljoner euro och 150 personer för att samla in kapital för crowdfunding ska omvärderas.

5. Den offentliga sektorn inleder och stödjer försöksprojekt som tillämpar crowdfunding.

Framtidsutskottet föreslår också att statsrådet inleder åtgärder som ökar intresset för att agera företagsängel. Utskottet anser exempelvis att man genom försöks- och pilotverksamhet ska utreda hur osymmetriska modeller och beskattningen fungerar och hur privata riskinvesteringar kan främjas. Osymmetriska modeller kännetecknas av att staten bär den största risken i placeringsverksamheten.

Framtidsutskottet föreslår också att statsrådet utreder om det exempelvis genom lagstiftning, skatter, främjande av finländskt ägande och exempelvis osymmetriska modeller går att minska risken vid investering i nystartade företag och tillväxtföretag minskar till en nivå där de

stora ankarinvesteringarna kan investera ännu mer också i sådana företag.

Framtidsutskottet anser det särskilt viktigt att staten underlättar skapandet av en obligationsmarknad och andra instrument som underlättar placeringen av eget kapital för finansieringen till små och medelstora företag i Finland och t.ex. genom skattetekniska metoder sänker tröskeln för de medelstora företagen för börssintroduktion på en s.k. multilateral marknadsplats för att det ska bli lättare att samla eget kapital.

Åren 2013 och 2014 samverkade framtidsutskottet också med Kinesiska folkets konsultativa konferens (CPPCC). Förslaget om att samarbeta kring utvecklingen av en modell för grön tillväxt kom från CPPCC. Framtidsutskottet inkluderade också finska exportföretag inom cleantech i samarbetet och samverkade dessutom med Tekes nätverk Beautiful Beijing samt Finpro. I samarbetet ingick ett flertal evenemang i Kina och Finland. Erfarenheterna av riksdagens och ledamöternas delaktighet i att främja exporten var goda och framtidsutskottet föreslår att riksdagen i framtiden oftare beaktar exportfrämjandet i sin internationella verksamhet.

Teman i arbetslivs- och jämställdhetsutskottets utlåtande är: 1) att se tillväxt- och sysselsättningsmöjligheterna, 2) förändringen av arbetslivet, 3) arbetshälsa och meningsfullt arbete, 4) utbildning och livslångt lärande, 5) jämställdheten mellan kvinnor och män, 6) integritet och särbehandling och 7) den offentliga sektorns roll. I likhet med försvarsutskottet tar också arbetslivs- och jämställdhetsutskottet ställning till redogörelseförfarandet. Enligt arbetslivs- och jämställdhetsutskottet är det med avseende på förfarandets effekter viktigt att också hålla ett öga på hur tillvägagångssätten i redogörelsen utfaller.

I likhet med framtidsredogörelsen anser arbetslivs- och jämställdhetsutskottet att en av de stora utmaningarna inför framtiden är hur vi ska kunna bygga upp och upprätthålla ett tillräckligt ekonomiskt välstånd. Utskottet påpekar därför att en av de viktigaste faktorerna är att skapa hög sysselsättning. Digitaliseringen intar en central position i framtidsredogörelsen; enligt arbetslivs- och jämställdhetsutskottet har den en stor betydelse för tillväxt och sysselsättning. Men omvärlden bör i framtiden stärkas också inom andra lovande tillväxtbranscher som är relevanta för sysselsättningen, t.ex. livsmedelsproduktion, bioteknik och bioekonomi, gruvindustri, cleantech och turismindustri. Samtidigt måste vårt samhälle enligt arbetslivs- och jämställdhetsutskottets åsikt bli mer internationellt genom större arbetskraftsinvandring, fler utländska studerande och större internationell rörlighet bland finländarna.

Regelbundet heltidsarbete kan enligt utskottet komma att spela en mindre roll. I framtiden kommer det att vara svårare att göra vattentäta skott mellan arbete, arbetslöshet, avlönat arbete, företagande och fritid. Arbetet förändras också kvalitativt sett. Framtiden arbetslivskarriär är komplex och enskilda anställda har större frihet att planera sitt arbete samtidigt som ansvaret för att generera resultat ökar. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet påminner om att det behövs nya tänkesätt när arbetet finns på flera olika platser, inkomsterna kommer från flera olika arbeten, deltidsarbete ökar och entreprenörskap blir vanligare. Det behövs nytänkande om spelregler, anställningstrygghet och produktivitet i ett föränderligt arbetsliv. Dessutom behöver vi mer flexibla metoder för att kombinera arbete, lärande, företagande och annat liv. Omställningen ställer också utbildningen inför utmaningar. I likhet med kulturutskottet anser också arbetslivs- och jämställdhetsutskottet att det inte längre räcker med att ta till sig kunskap. I stället kräver samhället övergripande hantering och kreativ tillämpning av kunskap, förmåga till kritisk bedömning, förhandlings- och samarbetsförmåga, emotionell, etisk och social kompetens och tekniska färdigheter som behövs i informations-

samhället. Barn och unga måste få adekvat stöd i övergången mellan olika stadier. I en omvärld med livslångt lärande och komplext arbetsliv måste också vuxna förnya sig i större omfattning och förbättra sin yrkeskompetens under sin yrkesverksamma tid. Förändringarna i arbetslivet ställer nya krav också på arbetshälsa och välbefinnande i arbetslivet.

Framtidsutskottet anser att Finland bör bedriva en aktivare sysselsättningspolitik enligt svensk modell. Hinder och pålagor som belastar sysselsättning och entreprenörskap bör undanröjas och det måste bli lättare att anställa folk.

Framtidsutskottet menar att det hos oss behövs aktiva insatser för att 1) öka jobben och finländskt ägarskap och minska sysselsättningsriskerna, 2) förlänga tiden i arbetslivet, 3) få unga tidigare ut i arbetslivet och 4) främja sysselsättningen bland invandrare.

Framtidsutskottet anser att Finland framför allt bör gå in för att skapa nya företag, bemöta arbetslivets förändrade utbildningsbehov, utveckla hemmamarknaden, främja försök med referensanläggningar och liknande. för ny teknik, stödja företags internationalisering och undanröja legislativa begränsningar.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet konstaterar i sitt utlåtande att vår arbetsmarknad mycket tydligt är uppdelad i kvinnliga och manliga områden och att arbetslivet fortfarande ser olika ut beroende på kön. T.ex. samma lön för likvärdigt arbete är än så länge bara ett mål. Vidare är skiljelinjerna i utbildnings- och yrkesvalsfrågorna fortfarande könsbestämda. Skiljelinjer är också jobbsvinnet inom mansdominerade branscher, den stora andelen tidsbegränsade anställningar bland kvinnor och sämre situation på arbetsmarknaden för unga kvinnor. Dessutom drabbas kvinnor oftare av våld i arbetslivet än män. Därför anser arbetslivs- och jämställdhetsutskottet att jämställdhetsaspektens roll skulle ha varit ett genomgående tema i redogörelsen.

Det som enligt social- och hälsovårdsutskottets såväl som arbetslivs- och jämställdhetsutskottets utlåtande gett särskild anledning till oro inom social- och hälsovårdssektorn är marginaliseringen av unga, den ökande ojämlikheten bland barn och barnfamiljer och marginalisering som går i arv. I synnerhet elevvården och elevhandledningen i grundskolan spelar en stor roll för att varje barn och ung person ska kunna garanteras likvärdiga villkor. Vi bör bli mer uppmärksamma på förhållandena i skolor i pendlingsområden med hög arbetsförhållanden, lägre utbildningsnivå och invandrartät invånarstruktur.

Även arbetslivs- och jämställdhetsutskottet (i likhet med kommunikationsutskottet, jord- och skogsbruksutskottet och ekonomiutskottet) anser att synpunkterna i redogörelsen om behovet också av fördomsfria försök går i rätt riktning - men betonar samtidigt att sådana försök ändå inte kan ersätta planering eller beredning på bred bas. Att förvaltningen bantas ner och att funktioner läggs ut får inte äventyra att förvaltningen kan fungera, att verksamheten är förutsägbar eller att medborgarna åtnjuter rättsskydd och jämställdhet.

Framtidsutskottet delar utskottets mening om betydelsen av jämställdhetsfrågorna för en hållbar tillväxt, välbefinnande och ett starkare förtroendesamhälle. Jämlika möjligheter för kvinnor och män har aktualiserats i lycklighetsundersökningar som en faktor som förklarar välbefinnande och som en förutsättning för ett förtroendesamhälle. Men jämställdhet måste också gå att förena med en intelligent diversifiering i fråga om områden och individer: regionernas och individernas förmågor och behov varierar och jämställdhet får inte uppfattas som nivellering.

6. Faktorer som genomsyrar och påverkar strukturerna

I statsrådets framtidsredogörelse granskas knappt alls demokratin framtid eller statens nya roll - trots att också den internationella arbets-

gruppen under ledning av Himanen tog upp detta behov i sin slutrapport. Enligt Himanens arbetsgrupp handlar Finlands och Europas nuvarande problem inte om finansiell recession eller finanskrisen, utan om en mer omfattande ekonomisk, social, kulturell och politisk kris. Därför kan krisen inte greppas enbart med finanspolitiska metoder; en hållbar tillväxt kräver också ändringar i strukturerna för politik samhälle och ekonomi.

Demokrati

I samhällsdebatten betonas statens roll och omställningar i dess uppgifter. Bakom det ligger frågan om en värdegrund, ett samhällskontrakt och förtroende. Vi måste således begrunda våra uppfattningar om demokratin och dess framtid.

Respekt för demokratin, de mänskliga rättigheterna och rättsstaten utgör grunden för det finländska samhället. Varken regeringens framtidsredogörelse eller den långsiktiga demokratipolitiska redogörelsen (SSR 3/2014 rd) tar med avseende på att bygga framtiden upp olika demokratiområden och hur de tar sig uttryck. Inte heller bedöms demokratin funktion på olika nivåer. I hur vi i Finland ser på och förstår demokratin saknas många områden och nivåer som är livsviktiga för skötseln av våra gemensamma angelägenheter och som påverkar varje finländares liv. Också politikens område är relativt begränsat. Även om granskningen skulle begränsa sig till så kallade statliga ärenden, måste demokratin i framtiden ännu tydligare försöka nå de nivåer och instanser för makt och påverkan där vi alla är delaktiga och som redan idag i hög grad påverkar våra avgöranden. SSR 3/2014 rd

Framtidsutskottet anser att demokratin i Finland uppfattas alltför snävt. Den gamla demokratin bör stärkas och den nya bör förutses. Vi måste våga pröva på det nya. Vi måste beakta de svaga signalerna. Vi måste också bereda oss på svarta svanar och överraskningar på gott och ont.

Framtidsforskarna understryker att vi har många framtider framför oss. Demokratiforskarna sä-

ger å sin sida att det finns många slags demokratier. I Finland har vi under de senaste decennierna snävat in demokratibegreppet så att det enbart gäller detaljer som anknyter till maktelitens förhållanden eller till valteknik eller försök med medborgaraktiviteter på gräsrotsnivå. Till exempel talades det redan i samband med reformeringen av konstitutionen på 1970- och 1980-talen om att demokratin kan ha många nivåer: den kan vara global, europeisk, regional eller lokal. Demokratin berörde mycket olika typer av institutioner: staten, kommunerna, förvaltningen, organisationer, arbetsmarknaden, företag, ämbetsverk och inrättningar, skolor, universitet, husbolag och rentav familjer. Demokratin ansågs ha såväl politiskt som socialt och ekonomiskt innehåll. De demokratiska formerna var indirekt eller direkt demokrati, tillämpade på varierande sätt.

Utvecklingen av demokratin var stark delvis för att kommittéväsendet backade upp lagberedning och övrigt i fråga om omfattande samhällsfrågor. Men i motsats till Sverige har vi i hög grad avstått från kommittéväsendet. Utredare har inte ersatt att parlamentariker, forskare, tjänstemän, intresseorganisationer och andra intressenter tillsammans diskuterade, analyserade och föreslog lösningar på problemen. Det har gått håll i det förtroendebaserade konsensusstämmandet.

Som ett led i uppmärksammandet av 150 år av riksdagsarbete ordnade framtidsutskottet ett öppet seminarium om demokratins framtid i Uleåborg den 13 oktober 2013. Samtidigt publicerades boken *Uusi ja vanha demokratia* (Framtidsutskottets publikationer 7/2013). Texterna av de sakkunniga som medverkade utgör en god bakgrund för att begrunda hur de varierande formerna för direkt och annan ny demokrati möter den gamla representativa demokratin.

I olika former av beslutanderätt och på många håll där det utövas inflytande upplever Finland ett klart växande demokratiunderskott, särskilt med beaktande av framtida utvecklingstrender. Problemet måste identifieras, erkännas och trots

svårigheterna måste vi också finna lösningar.

Globaliseringen har ökat demokratin och jämställdheten. Den har gett hundratals miljoner människor jobb och välbefinnande, och genom den snabba ekonomiska tillväxten har många stater fått möjlighet att snabbt utveckla utbildningen, hälsovården, infrastrukturen och andra fundament för framtida tillväxt och för människorna välbefinnande. Det ställs allt högre krav på demokratin, i synnerhet i de utvecklade länderna, men samtidigt har globaliseringen fjärrat människorna från beslutsfattandet i frågor som berör dem själva. Den svaga legitimiteten och tilliten, verklig eller upplevd, återspeglas i allmänhetens inställning till det egna landets ledning.

Det finns inga enkla lösningar för den globala demokratin. Den globala nivån kan dock inte förbigås när man diskuterar demokratins framtid. Det finns åtskilliga problem som nu på 2000-talet väntar på demokratiska lösningar, inte minst klimatförändringen, befolkningsökningen och fattigdomen, men också olika politisk-ekonomiska kriser. Ser man till den senaste tidens utveckling aktualiseras också en kärnfråga för demokratin, nämligen hotet om krig såväl i närheten som i Ukraina.

EU:s uppgifter, organisationer och förfaringsätt har inte byggts upp med demokratin som särskilt fokusområde. Man har särskilt på 2000-talet försökt lyfta fram medborgarnas rättigheter och skyldigheter, men demokratin som ett element på systemnivå är fortsatt underutvecklad inom EU. Det är en fråga om legitimitet för maktstrukturerna. Medan man i fråga om de nationella parlamentens maktbefogenheter tidigare kritiserat fördelningen av lagstiftningsmakt mellan EU och parlamenten, har man på 2010-talet i ökande grad riktat kritik mot fördelningen av budgetmakt. Finanskriserna har lett till ökad föregripande finansiell tillsyn särskilt inom EU, och kommissionen har makt att styra budgeten redan innan den lagts fram för det nationella parlamentet.

De största problem i fråga om att utveckla en demokrati på multinationell nivå är sociologiska och kulturella: Bräckligheten hos det civila

samhället och offentligheten i Europa samt EU-medborgarnas svaga identitet och sköra solidaritet. Den finansiella krisen i Europa har fått några positiva effekter med avseende på demokratin - en ökad medvetenhet om ödesgemenskapet i Europa, eller åtminstone i euroområdet, såväl i media som bland den stora allmänheten. För att det ska finnas en multinationell demokrati på EU-nivå måste det finnas en medvetenhet om en europeisk sammanvävdhet.

Den statliga demokratinivån där Finland som nästan enda europeiska land har ett underskott är nivån mellan staten och kommunerna. Detta mellansteg kan utgöras av regionförvaltning eller självstyre på landskapsnivå. Till skillnad från andra länder vilar förvaltningen i Finland på en stark statlig centralförvaltning och på starka primärkommuner. Under början av självständighetstiden ansågs det, lite förenklat, att demokratin var förknippad med de egna institutionerna, tillsätta genom val, och med rätten att ta ut skatt för att täcka den egna verksamheten. Kan det förhålla sig så att demokratiunderskottet är en av bakgrundsfaktorerna till de problem som är förknippade med åtskilliga stora reformer, däribland de pågående reformerna av strukturerna i social- och hälsovården och av kommunstrukturen? Genom valen får ledamöterna mandat av folket att sköta de gemensamma frågorna, och med stöd av detta bemyndigande kan de i viss mån delegera makt nedåt, men inte uppåt.

Demokratin i företag och ämbetsverk har i Finland diskuterats endast som ett element i en allmäneuropeisk strömning på 1960- och -1970-talen. Det tillsattes då flera parlamentariska kommittéer som fördjupade sig i dessa frågor, men deras förslag gick inte vidare. I ett flertal länder, däribland Tyskland och Sverige, fick personalen representation i företagets och ämbetsverkens ledningsorgan. Är demokratin i företagen och ämbetsverken en förklaring till att dessa länder lidit mindre av finanskrisen, lyckats höja pensionsåldern och har bättre arbetstillfredsställelse?

Många forskare menar att det demokratiska systemets trovärdighet och framtida möjligheter förutsätter att vi börjar bedöma den ekonomiska

makten i ett demokratiskt perspektiv. Vi måste tala om demokrati och ekonomi på samma villkor, med samma styrka, samtidigt och på samma forum.

Man kan urskilja fem trender i omstöpningsen av maktförhållandena mellan demokrati, politik och ekonomi: 1) på grund av den ekonomiska tillväxten har den ekonomiska makten ökat på bekostnad av den politiska makten, där varje väljare fortfarande bara har en röst, 2) den ekonomiska makten har koncentrerats till en liten elit, 3) genom liberaliseringen av marknaden och ekonomin har det privata tågat in på det offentliga arenorna, 4) den politiska makten har undanskuffats från de ekonomiska arenorna; finansieringen av den politiska verksamheten har övertagits av dem som har kapacitet, vilja och intresse av att finansiera politiska aktiviteter, och 5) finansmarknaderna har genom globaliseringen, avregleringen och datateknikens utveckling flytt från nationalstaterna.

Trots nackdelarna hör Finland vid en övergripande bedömning till dem som vunnit på globaliseringen. Genom globaliseringen, internationella avtal, ekonomisk integrering och ökad tillgång på och öppenhet i fråga om information har politiken fått nya verktyg. Samtidigt har demokratin stärkts. Allmänhetens direkta påverkningsmöjligheter har ökat.

Inom ekonomin har man av tradition mätt mycket och noggrant. Nu har det blivit möjligt att med allt större noggrannhet mäta också sådana delområden inom ekonomin och välfärden som tidigare var svåra att bedöma, t.ex. fattigdom och lycka. Ett nytt, lågmält tecken på att ekonomi, demokrati och jämställdhet hör samman är försöken att definiera girighet. På 2010-talet har Kyrkornas världsråd för första gången lyft upp girigheten till allmän debatt och arbetar med en definition och indikatorer för mätning av dess olika former.

De politiska institutionerna har tämligen hjälplösa sett sig nödgade att medge att politiken tvingats bära ansvaret för allt svårare problem, medan verktygen för att lösa problemen delvis lagts i andra händer - i korthet från nationalstaterna till övernationella institutioner och

från politiken till ekonomin. Man kan skönja några utvecklingstrender som inskränker den nationella lagstiftande makten i alla demokratier: De stora ekonomiska aktörerna har genom globaliseringen fått ett nytt, fantastiskt maktredskap; möjligheten att flytta kapital, produktion, jobb, huvudkontor, skatter, innovationer, forskning och utveckling och nytänkande från ett land till ett annat. De har haft denna möjlighet också tidigare, men nu är denna vetorätt verklig och trovärdig. Den övernationella lagstiftningen och regleringen har ökat (EU, FN, WTO, ER, VB, IVF, G8 etc.).

Framtidsutskottet betonar vikten av att stärka demokrati i alla dess former, inom alla samhällen och sammanslutningar och på alla nivåer. Allmänheten förutsätter uttryckligen i dåliga tider att den parlamentariska demokratin ska använda den makt den har. Obalansen mellan politiken och ekonomin har skapat en klyfta mellan allmänhetens ökande förväntningar och den politiska makt som centraliserats hos parlamentet och regeringen. Det krävs nya politiska verktyg för att stärka demokratin.

Framtidsutskottet menar att parlamentarisk beredning behövs i stora samhällslika frågor som sträcker sig över ett val och förutsätter nytänkande. Det bör tillsättas en parlamentarisk kommitté för att utreda hur demokratin och beslutsfattandet förändrats inom olika samhällssektorer. Samtidigt bör kommittén diskutera hur samhällskontraktet kan stärkas.

Ekonomi

En god, fungerande och stark ekonomi utgör en hörnsten för samhället. Det finns tämligen divergerande uppfattningar om förhållandet mellan ekonomi och politik samt om innehållet i den ekonomiska politiken och hur den ska inriktas, men det går ändå inte att tänka sig en ta fram en framtidspolitik som inte omfattar ekonomin.

Finlands utrikeshandelspolitik bygger på att vi ska delta i den internationella integrationen,

vars senaste fas kallas globalisering. Det är ett livsvillkor för en liten nation. Nyttan av globaliseringen har fördelats ojämnt, men Finland hör obestriddligen till vinnarna.

Samhällsekonomin i Finland har varit svag och blek särskilt efter den finanskris som slog till 2008 och efter den påföljande skuldskrisen som drabbade euroländerna. Jämfört med självständighetens första decennier och särskilt jämfört med tiden efter 1960-talet skuggas nu utsikterna för Finlands ekonomi av osäkerhet och långsam tillväxt. Problemen kan delas in i konjunkturbaserade och strukturella faktorer. När konjunkturen vänder försvinner endast en del av problemen. De strukturella problemen består även när konjunkturen vänder uppåt.

Redan på 1990-talet var man medveten om att befolkningsutvecklingen kommer att bromsa upp den ekonomiska tillväxten från och med 2010-talet. Den kraftigt minskande befolkningen i arbetsför ålder innebär ett hinder för tillväxten. Detta har man försökt åtgärda genom att höja sysselsättningsnivån, förlänga arbetslivet och främja invandringen. Till följd av den gynnsamma ekonomiska utvecklingen har åtgärderna inte gett alltför goda resultat. Ännu fram till för några år sedan tänkte man att vi efter konjunkturvändningen automatiskt återgår till den tidigare snabba tillväxten utan att behöva göra några större justeringar i de etablerade systemen.

Nokias svårigheter och försäljningen av bolaget till Microsoft avslöjade problem i den finländska produktionsstrukturen. Teknikindustrin expanderade snabbt från och med 1990-talet och den steg vid sidan av skogsindustrin fram som en andra grundpelare för den finländska industrin. Det gav goda resultat och stabil tillväxt. Finland hade dragit stor nytta av globaliseringen, men finanskrisen avslöjade dessa avigsidor. De viktigaste tillväxtområdena inom Finlands industri, dvs. skogsindustrin och elektronikindustrin, började gå tillbaka. Plötsligt upptäckte man att Finland i stället för konjunkturproblem råkat in i en strukturell ekonomisk kris.

En omstrukturering pågår redan inom de främsta tillväxtområdena inom industrin, men trots det tvingas regeringen brottas med att ba-

lansera de offentliga finanserna. Det välfärds-samhälle vi byggt upp sedan 1960-talet har hamnat i en finansiell kris. Vi har i Finland av hävd varit stolta över att ha hållit kontroll över de offentliga utgifterna. Utgifterna har normalt bara tillåtits växa om den ekonomiska tillväxten medgett det. Den offentliga skulden är låg i ett internationellt perspektiv och underskotten i den offentliga ekonomi har varit moderata. Internationella kreditvärderingsföretag har haft förtroende för hållbarheten hos Finlands offentliga finanser.

I en rapport om den finanskrisen i Finland och förutsättningarna för tillväxt (Suomen talouskriisin luonne ja kasvun edellytykset; 2014) analyseras olika sätt att få fart på den ekonomiska tillväxten. Prioritet nummer ett är att få fart på de ekonomiska hjulen.

Utskottet omfattar tanken att företagsvärlden utgör motorn för den ekonomiska tillväxten, men staten har ansvar för att företagen har möjlighet att anställa folk och driva en lönsam verksamhet. Staten har en särskilt viktig roll när det gäller att bygga upp en nyskapande och innovativ miljö, men det är endast företagens förmåga att svara på marknadens förväntningar som kan säkerställa lönsamheten. Tonvikten för företagsstöden måste förskjutas från bevarande till förnyande åtgärder

Den strukturella kris som avslöjades och förvärrades av finanskrisen har i det rådande läget med svaga tillväxtutsikter visat på de problem som orsakats av den stora offentliga sektorns låga produktivitet. Den finansiella basen har gett vika och Finlands position i den internationella arbetsfördelningen försvagats, vilket visar att de offentliga finanserna inte vilar på någon hållbar grund. Det kan bli svårt att inom utsatt tid nå upp till det medellånga mål som fastställts för de offentliga finansernas utveckling. I värsta fall kommer den offentliga skuldsättningskurvan att brytas senare än väntat. Regeringens strukturpolitiska program är inte tillräckligt för att permanent åtgärda hållbarhetsgapet under de närmaste

åren. För att kunna säkerställa välfärdstjänsterna måste den offentliga ekonomin vara hållbar. Det kräver å sin sida inte att vi löser problemet med den allt äldre befolkningen löses, höjer sysselsättningsnivån och sörjer för att det finns tillräckligt med arbetskraft, att arbetskraften är rörlig och att utbud och efterfrågan på arbetskraft möts. För att det ska uppstå skatteinkomster förutsätts att skattebasen kan tryggas så att vi samtidigt säkerställer den finländska produktionens internationella konkurrenskraft. Eftersom Finland är medlem i Ekonomiska och monetära unionen har vi inte tillgång till de traditionella penning- och valutapolitiska verktyg som annars skulle utnyttjats i en strukturell kris av dagens snitt. I och med att de institutionella ekonomiskpolitiska instrumenten förändrats har regeringen och arbetsmarknadsorganisationerna nyckelroller. Skatte- och löneuppgörelser som säkrar Finlands konkurrenskraft får en allt mer accentuerad ställning i den ekonomiska politiken. Vidare gäller det att ha beredskap för asymmetriska chocker.

Som EMU-medlem har Finland kunnat utnyttja fördelarna - bland annat ekonomisk stabilitet och skalfördelar - med ett stort ekonomiskt område.

Omstruktureringen i den globala ekonomin visar att automation, robotik och digitalisering medför omskiftningar i den internationella ekonomiska arbetsfördelningen. Staten måste stödja den finländska ekonomins anpassning till denna förändring. Utbildningssystemet måste kunna utnyttja digitaliseringen. Det offentliga måste se till att den elektroniska serviceplattformen byggs upp skyndsamt. Offentliga register och datalager måste öppnas upp för allmänt bruk.

Utbudet på arbetskraft och arbetskraftens rörlighet måste främjas. Produktionen av bostäder till skäligen priser måste stödas på olika sätt. Arbetslösa arbetssökande måste snabbt slussas ut på arbetsmarknaden. Det måste alltid löna sig att

arbета. Besluten om skyldighet att ta emot erbjudna jobb har varit motiverade.

De långa studietiderna i Finland måste förkortas bland annat genom att utveckla studiestödet i en riktning som motiverar till kortare studier. Regeringen slog redan i samband med vårens strukturpaket fast att behörighetsvillkoren för tjänster måste luckras upp.

I sin strävan att förnya strukturerna för Finlands ekonomi måste regeringen utnyttja alla tillgängliga medel för att stödja nyskapande tillväxtföretag och, om nödvändigt, anvisa risk- och tillväxtkapital för detta ändamål.

Regeringen beslutade i sitt strukturpaket gallra bland kommunernas uppgifter. Avsikten var att omkostnaderna ska minska med en miljard euro. Balanseringen av de offentliga finanserna måste fortsätta.

Statens uppgifter

Grunden för tillämpningen av den offentliga makten är att de statliga uppgifterna är korrekt specificerade. Redogörelsen tar fasta på att samhället förnyas i många avseenden, men den tar inte upp att statens uppgifter förändrats och tar således inte heller ställning till vad det innebär i ett framtidsperspektiv. Statens grundläggande uppgifter fastställs i grundlagen och i annan lagstiftning. Vidare sköter staten uppgifter som baserar sig på politiska beslut. De lagfästa uppgifterna är de mest bestående och de som är allra svårast att ändra. Den finska statens nuvarande uppgifter har uppkommit under århundradenas och decenniernas gång och justerats utifrån varje tids samhälleliga och ekonomiska behov. Det allmännas uppgifter återspeglar allmänhetens uppfattningar om de institutioner som skapats för samhällets och människornas behov.

I grundlagen har medborgarnas behov och det offentliga ansvar för att behoven tillgodoses prioriterats. Det allmännas har ansvar för att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna uppfylls. Till detta an-

svar hör att respektera, skydda och realisera dessa rättigheter. Det allmännas primära uppgift är att se till att de grundläggande rättigheterna enligt grundlagen uppfylls. Allt annat är sekundärt. Det allmännas yttersta ansvar är nära förbundet med grundläggande ansvarsfrågor: ju mer grundläggande mänskliga behov som hotas och ju svagare individens egna resurser är, desto starkare är individens rättigheter och desto klarare är det offentliga skyldighet att sörja för individens utkomst och säkerhet.

Grundlagen tar upp 1) direkt subjektiva rättigheter såsom rättigheten till oundgänglig försörjning och omsorg och till avgiftsfri grundläggande utbildning, 2) subjektiva rättigheter om vilka det bestäms i vanliga lagar, i synnerhet rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och under ålderdomen samt vid barnafödelse och förlust av en försörjare, och slutligen 3) det allmännas skyldighet att a) främja sysselsättningen och verka för att alla tillförsäkras rätt till arbete, b) stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt, c) främja vars och ens rätt till bostad och möjligheter att själv ordna sitt boende och d) verka för att alla tillförsäkras en sund miljö och att var och en har möjlighet att påverka beslut i frågor som gäller den egna livsmiljön.

Grundlagen lämnar gränserna för den offentliga makten tämligen öppna, med undantag för de subjektiva rättigheterna.

Statens uppgifter utvidgades fortgående under 1900-talet. Finanskrisen och skuldskrisen i EU-staterna visade att det allmännas uppgiftsfält är sårbart i kriser. Staten kan i normala förhållanden svara för sina nuvarande uppgifter, men i en kris försvagas statens funktionsförmåga och möjligheter att kontrollera skeendena avsevärt. Ett annat identifierat hot mot statens nuvarande uppgiftsfält är den strukturella utveckling som redan på 1990-talet vidtog i världshandeln och den globala ekonomin och som satt press på de grundläggande antagandena för den europeiska ekonomiska modellen och välfärdsmodellen.

I Finland har debatten om den offentliga sektorns roll varit livlig ända sedan början av 1990-talet, till stor del för att depressionen då tvingade regeringen att skära ned på utgifterna. Startskottet för debatten gick av hösten 1992 då budgetchef Raimo Sailas lämnade ekonomiska rådet ett förslag om förbättrande av balansen inom den offentliga ekonomin (Julkisen talouden tasapainon parantaminen; FM 13.9.1992). Promemorian gick in på principerna för omvärderingen av den offentliga sektorns uppgifter. Den av Sailas initierade debatten om utgiftsgrunderna för den offentliga ekonomin återspeglas i de värderingar som låg bakom de offentliga utgiftsprogrammen. Den utgjorde med andra ord en värdegrund för den promemoria om Finlands andliga tillstånd och framtidsutsikter som på uppdrag av statsminister Aho togs fram av den s.k. filosofgruppen (Suomen henkinen tila ja tulevaisuus, SRK 1993).

Med tiden svalnade intresset för att diskutera principerna för den offentliga sektorns uppgifter; på 2000-talet ansågs det inte finnas något tvingande behov av en sådan debatt. Den offentliga ekonomin balanserades ganska snabbt på 1990-talet. Finland bibehöll en god konkurrenskraft. Den ekonomiska tillväxten har upprätthållit skattebasen, vilket räckt till för att finansiera de statliga uppgifter som den finländska välfärdsmodellen förutsätter. Nokia stod länge och på alla plan för den innovativa inspirationen i landet. Den debatt om statens uppgifter som fördes i början av 2000-talet betonade hur den demografiska strukturomvandlingen sätter tryck på den offentliga sektorns långsiktiga hållbarhet, särskilt i fråga om finansieringen av pensionerna. Föreslagna lösningar på problemet har varit att höja pensionsåldern, öka effektiviteten i den offentliga serviceproduktionen, ta fram nya finansieringsmodeller för välfärdsprogrammen och modernisera de sociala trygghetssystemen. Privatiseringen och den privata serviceproduktionen har delat åsikterna.

Som ett led i den nuvarande regeringens program för effektivitet och produktivitet fastställdes vilka statens kärnuppgifter är. Projektet var krävande och fick stor synlighet. Resultatet var

däremot anspråkslöst. Projektgruppen samlade hos tjänstemännen in förslag på hur smärre överlappningar och tunga förfaranden inom förvaltningen skulle kunna elimineras eller reduceras. Projektet påminde i fråga om såväl synlighet som resultat de projekt för att minska byråkratin som genomfördes i början av 1980-talet.

Bland andra länders motsvarande program för granskning av de offentliga utgifterna kan nämnas Kanadas Program Review från 1994-1999, Nederländernas Fundamental Expenditure Review från 2009-2010 och Storbritanniens Spending Review Framework från 2010. I dessa program utreds om de befintliga statliga uppgifterna fortfarande kan hänföras till och motsvarar allmänintresset och om statens roll är legitim och nödvändig. Dessutom utreddes olika alternativ för organiseringen av funktionerna, t.ex. om en funktion ska vara offentlig, privat eller indirekt offentlig, och om uppgifter som i dag sköts av staten kunde skötas av andra parter eller om ansvaret för funktionen helt eller i samverkan med staten borde överlätas till den enskilde. Programmen förde också fram olika modeller för finansiering av uppgifterna.

I Finland är det kommunerna som producerar välfärdstjänsterna. Staten har så sent som på 1990-talet överfört en mängd lagfästa uppgifter till kommunerna. Det har lett till en otydlighet i fråga om statens storlek.

Framtidsutskottet menar att omvärderingen av statens uppgifter i hög grad är utsatt för ett korstryck från olika håll. Det krävs nu en politisk bedömning av den offentliga maktens framtida roll och uppgifter. En parlamentarisk beredning lämpar sig bäst för denna uppgift.

En utgångspunkt när man fastställer statens uppgifter är att staten måste kunna sköta de ålagda uppgifter på ett fullgott sätt. Den måste också ständigt granska arbetsfördelningen mellan den privata och den offentliga sektorn och hur ändamålsenliga institutionernas verksamhetsprinciper är utifrån de krav, möjligheter och begränsningar som den ekonomiska, internationella och tekniska utvecklingen sätter upp. Statsrådet har

en övergripande roll och ska svara för stabiliteten och för en effektiv allokering av resurserna. Finanskrisen har gjort det klart att staten fortsättningsvis har det slutliga ansvaret för kris- och riskhanteringen och för att ekonomin är stabil och rullar på.

För att staten ska kunna svara för de grundlagsenliga uppgifterna i en snabbt och kraftigt föränderlig framtid måste det skapas ett bedömningsförfarande för nya, lagfästa uppgifter. Förfarandet skulle inkludera skyldighet att till exempel var femte år från det att uppgiften antagits (EU:s allmänna modell) bedöma för- och nackdelarna med uppgiften och vid behov avstå från uppgifter som med hänsyn till samhällets helhetsintresse är av ringa betydelse.

När nya uppgifter planeras måste man alltid utreda om de är nödvändiga. Vidare måste det utredas om det civila samhället kan sköta och utveckla uppgifterna tillsammans med den offentliga sektorn.

Offentlig service, förmåner och transfereeringssystem måste utvecklas så att de blir mer sporrande och stöder den enskildes ansvar.

Staten har det slutliga ansvaret för den offentliga servicen, även om den produceras på olika sätt i kommunerna eller sköts av organisationer, stiftelser och kommersiella företag. Staten har den högsta reglerande makten och kan inte överlåta ansvaret över helheten.

Finansierings- och styrmekanismerna för de offentliga uppgifterna måste vara klara och tydliga. De måste säkerställa en högklassig serviceproduktion på det mest ekonomiska sättet.

Teknik

Finländarna har av gammalt varit banbrytare och snabbt anammat nyheter. Finland gick redan på 1800-talet i främre ledet när det gällde ny tek-

nik. Vi tog i bruk elektrisk belysning och telefonen bland de första i världen. Entusiaster byggde flygplan. Nokias framgångar inom teletekniken var ingen lyckosam slump. I bakgrunden fanns en mängd energiska hobbyutövare som ivrade för data- och teletekniken. Till och med världens första kommersiella mikro dator byggdes av finländska Digelius Elektroniikka 1973.

Pionjärandan inom Finlands teknologibransch var fortfarande stark på 1980- och 1990-talen. Finland tog på 1990-talet till sig internet och mobil teknik snabbare än omvärlden och var ett sannskyldigt skyltfönster för teknikvärlden. Nokia gjorde succé och Finland glänste i jämförelserna av konkurrenskraften. Men pionjärandan tynade bort nästan obemärkt på 2000-talet, trots att det talades mycket om innovationer. I framgångsruset smalnade perspektivet på tekniken och dess möjligheter, och många företag utöver Nokia fokuserade på att gotta sig i det de redan uppnått. Den övriga världen nådde i kapp oss och gick förbi särskilt när det gällde att utnyttja nya, radikala teknologier.

Den avtynande pionjärandan och det smalmande perspektivet har noterats av framtidsutskottet, vars grundläggande uppgifter omfattar bland annat att bedöma konsekvenserna av ny teknik och förutse den tekniska utvecklingen. Utskottet har nu fått ett verktyg som måhända kan väcka pionjärandan till nytt liv. Utskottets sektion Radikala teknologier utvecklade 2012-2013 en modell för att förutse den tekniska utvecklingen. Modellen kombinerar identifiering av de möjligheter den radikala tekniken ger utifrån analys av webbkällor med en systematisk bedömning av dessa möjligheter. För identifieringen av möjligheterna har bland annat Facebook utnyttjats. Omkring 600 personer har på detta sätt deltagit i projektet genom s.k. crowdsourcing.

Modellen togs fram i två steg. Genom en preliminär utredning (TuV 2/2013) inventerades vilka andra grupper eller organisationer som systematiskt och i större utsträckning arbetar med att förutse tekniska genombrott och hur de arbetar. I det andra steget utvecklade sektionen en egen modell och publicerade bedömningar av de

mest lovande tillämpningarna av de radikala teknologierna (TuV 6/2013).

Framtidsutskottets utredning är betydelsefull men utgör dock endast startskottet för ett verktyg som kan användas inte bara av dem som planerar Finlands teknologipolitik utan av de mest skilda parter, däribland företag, organisationer, "businessänglar" och regionala utvecklingsorganisationer. Det står var och en fritt att med hjälp av verktyget skapa sig en aktuell bild av den tekniska utvecklingen. Pionjärandan stärks av möjligheten att medverka till uppdateringen av verktyget. En doktorsavhandling om tillämpningen av verktyget i företagsmiljö är på gång, vilket säger något om det allmänna intresset. Modellen har också rönt internationellt intresse.

I den första bedömningen av radikala teknologier som gjordes med hjälp av den nya modellen bedömdes lösningarna i sammanlagt tjugoåtta värdeskapande nätverk, dvs. genom global klustring som utgår från kundbehoven. Teknikerna bedömes även utifrån deras mognad, dvs. hur långt utvecklingsarbetet nått. Likaså bedömdes deras betydelse, till exempel för den finländska exportindustrin.

Utredningsprojektet sållade fram de hundra radikala tekniska lösningar som utifrån de då aktuella uppgifterna bedömdes kunna förändra världen mest. Dessa hundra tekniska lösningarna kan poängsättas ur ett allmänt (globalt) eller ett finländskt perspektiv. Dessutom kan de tekniker som ligger långt ner på listan ses som svaga signaler och framtida kompetensbehov.

Utskottet anser att Finland bör ha uppdaterad kompetens inom de tekniker som har förutsättningar att i hög grad förändra världen under de kommande decennierna. Utvecklingen inom de radikala teknologierna måste följas ingående och aktivt. Vi måste utveckla metoder för att genom snabb och uppmuntrande spridning av aktuella bedömningar få till stånd försök med de nya möjligheterna och för att snabbt kunna reagera på förändringar i omvärlden.

Finland måste vara särskilt aktivt inom de tekniker som är viktiga för landets stora branscher och särskilt för exportbranscherna. Vidare måste forsknings- och utbildningssystem i god tid skapa kompetens inom tekniker som förväntas slå igenom först om 20-30 år.

Exempelvis inrättades redan på 1950-talet en professur i teoretisk elteknik vid Tekniska högskolan. På 1960-talet fick högskolan sin första professur i telekommunikation. Samma årtionde fick Tammerfors universitet (1965) och Helsingfors universitet (1967) professorer i databehandling, medan Uleåborgs universitet (1965) fick en elteknisk avdelning. Dessa investeringar i datateknik (inkl. radioteknik) och telekommunikation låg till grund för den senare finländska datatekniska kompetensen. Elteknikens och elektronikens andel av Finlands export var 1970 2 procent, 1980 4 procent, 1990 11 procent, 2000 31 procent och 2010 15 procent. Vetenskap och grundforskning omvandlas alltså till affärsverksamhet och industri, men tidsspannet kan vara mycket långt.

Reagerar man först när den nya tekniken redan är utvecklad och säker är man hjälplöst sent ute. Tekniska föregångare måste vara djärva visioner, och utskottets modell för att förutse den tekniska utvecklingen är ett bidrag till att skapa ett klimat som stöder detta.

Framtidsutskottet föreslår att modellen vidareutvecklas vid Finlands Akademi, Aalto-universitetet och/eller andra tekniska universitet, Tekes, VTT, Sitra och/eller andra motsvarande organisationer i samråd med utskottet. Det är viktigt att sporra särskilt finländska företag och unga som söker en riktning i livet att pröva på de nya tekniska möjligheterna.

Framtidsutskottet rangordnade de tekniska tekniker som identifierats med hjälp av modellen. Ur ett finländskt perspektiv såg listan över de viktigaste teknikerna ut som följer (2013):

Radikal teknik inom Finlands starkaste exportområden

- Antibakteriella och smutsavvisande material och ytor
- Nanocellulosa och mikrofibercellulosa
- Trådlös överföring 2,5 terabit/sekund (vortex beam)
- Produktion av flytande bränslen med hjälp av enzymer, bakterier och alger

Radikal teknik inom Finlands viktigaste exportområden Top Ten

- Spelifiering av samarbete och samhälle
- Robotbil
- 3D-utskrivning av föremål
- Förmånliga sensorer med tryckbara och med andra innovativa egenskaper
- Allt förmånligare solenergi
- Personlig kroppsanalysator
- Demensförebyggande läkemedel
- Lätta, effektiva och snabbt uppladdbara batterier och kondensatorer
- Haptiska användargränssnitt
- Rörelsebaserade kontroller

Radikal teknik inom smalare exportområden Top Ten

- Öppen data och Big data
- Fritt organiserat distansarbete och nätbaserade organisationer
- Teknik för utvidgad verklighet
- Omorganisering av lärandeprocessen
- Biochips och biosensorer som snabbt och förmånligt identifierar egenskaper hos sjukdomar, fysiologiska tillstånd och organismer
- Molnberäkning, massdata och processeffekt
- Rutinartad heltäckande DNA-avläsning
- Materialradar
- Modulär robotik
- 3D-modellering av miljön i realtid

Radikal teknik för de vetenskapligt mest intressanta områdena Top Ten

- Extremt täta processorer som beaktar kvantfenomenen

- Biochips och biosensorer som snabbt och förmånligt identifierar egenskaper hos sjukdomar, fysiologiska tillstånd och organismer
- Rutinartad heltäckande DNA-avläsning
- Demensförebyggande läkemedel
- Läkemedel baserade på gendata
- Livssimulering på cellnivå och konstgjorda celler
- Genmanipulerade organismer som producerer av multifunktionella material
- Förlängning av livstiden och bromsning av åldrandet
- Reparation och odling av organ, cellodling
- Nanokol i avlägsnandet av salt eller bakterier och annan avskiljningsteknik

Lovande radikala lösningar i prototypfas (laboratorium) Top Ten

- Trådlös överföring 2,5 terabit/sekund (vortex beam)
- Livssimulering på cellnivå och konstgjorda celler
- Piezoelektriska energikällor, tillvaratagande av kinetisk energi
- Förlängning av livstiden och bromsning av åldrandet
- 3D-utskrivning av byggnader
- Reparation av hjärnan och utvidgning av kapaciteten
- Effektiva, lätta solpaneler
- 3D- och 4D-utskrivning av material
- Reparation och odling av organ, cellodling
- Självorganiserande virtuell värld utifrån webbens 3D-data

Framtidsutskottet föreslår att Finland aktivt deltar i utvecklingen och införandet av teknikerna och särskilt satsar på att främja och tillämpa de nämnda teknikerna i forskningen, produktutvecklingen och utbildningen.

Lika viktigt är att fortgående följa och förutse förändringarna i fråga om de radikala tekniska lösningarna, t.ex. hur väl utvecklingen motsvarar förväntningarna

och hur allmänt spridda de blivit. Framtidsutskottets modell för att förutse den tekniska utvecklingen måste därför underhållas och utvecklas i samarbete med dem som producerar och utnyttjar prognosdata. Modellen och utvecklingen av den utgör ett led i det nationella konceptet för förutseende av utvecklingen.

Utskottet har i sitt utlåtande om (FrUU 3/2013 rd) om statsbudgeten för 2014 konstaterat att satsningarna på forskning och utveckling håller en relativt hög nivå i Finland: år 2012 är FUI-utgifternas (forskning, utbildning, innovationer) andel av Finlands bruttonationalprodukt 3,65 procent. Samtidigt är dock den offentliga sektorns satsning på incentiv för FUI-verksamhet inom företag en av de lägsta bland OECD-länderna. I Finland utgör den offentliga forsknings- och utvecklingsfinansieringen till företagen knappt 3 procent (2010) av företagets egna satsningar medan den i OECD-länderna uppgår till ca 7 procent (TEKES). Konflikten beror på att merparten av den offentliga finansieringen avdelas för forskning som inte eftersträvar vinster för näringslivet. Av den offentliga finansieringen på cirka 2 miljarder euro eftersträvar endast ca 40 procent direkt nationalekonomiska vinster och framgång för näringslivet. I Finland är nivån på de offentliga forsknings- och utvecklingsincitamenten till företagen i proportion till bruttonationalprodukten endast en tredjedel jämfört med Förenta staterna, två tredjedelar jämfört med Sverige och hälften av nivån i EU. I avvikelser från de flesta av våra konkurrentländer har satsningarna dessutom sjunkit ytterligare under de senaste åren.

I regeringsprogrammet var målet för FUI-satsningarna 4 procent av bnp. Det målet har ännu inte nåtts. Utskottet uppmanar till ansträngningar för att målet ska nås. Vidare föreslår utskottet att FUI-satsningarna i synnerhet ska riktas till

tillväxtsökande företag och till grundforskningen.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

1. omfattar ståndpunkterna och riktlinjerna i redogörelsen och

2. förutsätter att regeringen bereder en vetenskapsstrategi och ser till att målet på 4 procent av bnp för forskning, utveckling och innovationer uppnås i samarbete med den privata sektorn.

3. förutsätter att regeringen påskyndar verkställandet av en nationell modell för framsyn samt utarbetar ett program och fattar ett principbeslut genom vilket den politiskt förbinder sig att främja försöksverksamhet.

4. förutsätter att en arbetslivsreform och sysselsättningen blir ett framträdande mål i nästa regeringsprogram på så sätt att temat också innefattar åtgärder för att främja företagande, bättre utnyttja partiell arbetsförmåga och utveckla den sociala tryggheten med utgångspunkt i målet. Åtgärderna ska också beakta principen om tidigt ingripande: till exempel kan inlärningssvårigheter upptäckas på ett mycket stadium och unga som riskerar marginalisering måste genom olika åtgärder hjälpas så att de får fotfäste på arbetsmarknaden.

5. förutsätter att regeringen i all sin verksamhet främjar en hållbar tillväxt som ger fart åt ekonomin och samtidigt löser de sociala och ekologiska problemen. Det förutsätter till exempel försöksprojekt, ekonomisk styrning och utgallring av administrativa hinder.

Helsingfors den 24 september 2014

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Päivi Lipponen /sd (delvis)
vordf. Oras Tynkkynen /gröna
medl. Mikko Alatalo /cent (delvis)
Olli Immonen /saf (delvis)
Harri Jaskari /saml (delvis)
Kalle Jokinen /saml (delvis)
Saara Karhu /sd
Antti Lindtman /sd (delvis)
Markus Mustajärvi /vg (delvis)
Jaana Pelkonen /saml

Antti Rantakangas /cent (delvis)
Leena Rauhala /kd (delvis)
Kimmo Tiilikainen /cent (delvis)
Stefan Wallin /sv (delvis)
Sinuhe Wallinheimo /saml (delvis)
Pertti Virtanen /saf (delvis)
Ville Vähämäki /saf (delvis)
ers. Jouko Jääskeläinen /kd (delvis)
Anne Louhelainen /saf (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Paula Tiihonen
pysyvä asiantuntija Olli Hietanen.